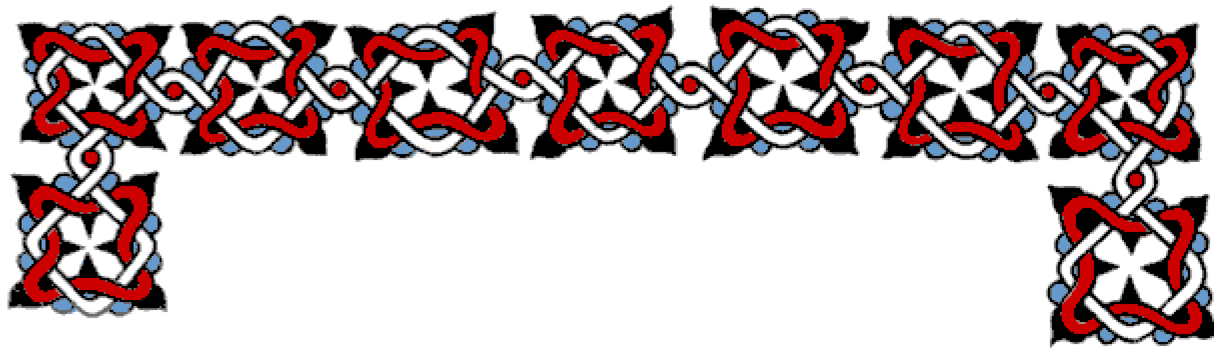
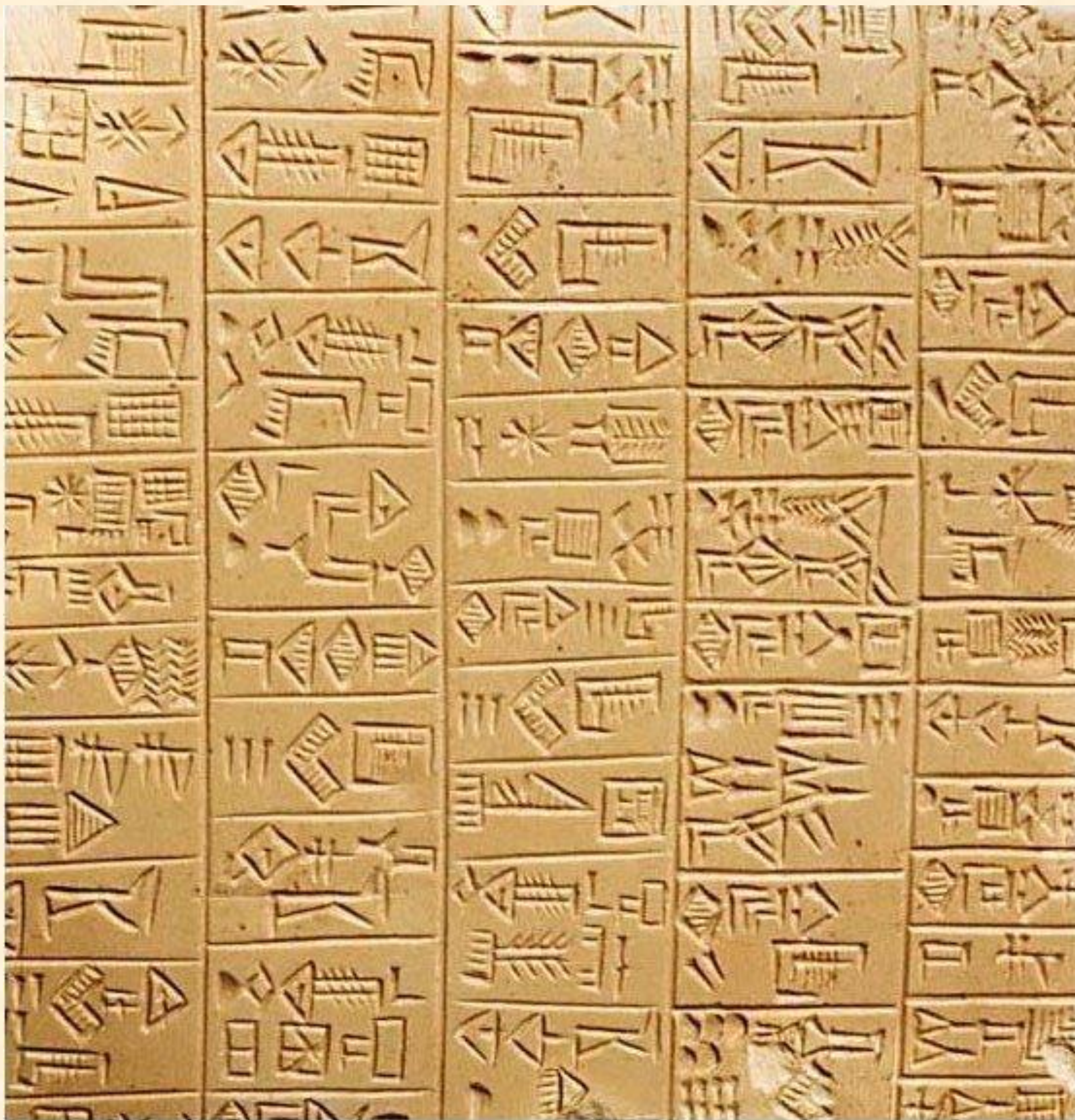

З історії книг

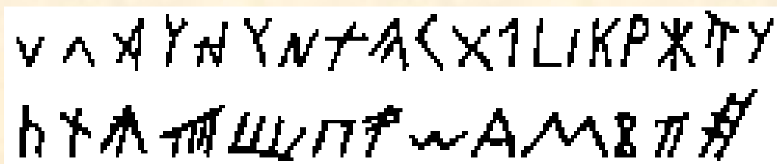

Згідно Вікіпедії, клинописне письмо створене понад 3 тисячоліття тому. Якийсь похмурий пророк скаржився глиняній табличці:

— Настали тяжкі часи, прогнівались боги: діти більше не слухаються своїх батьків, і кожен прагне написати книгу. Певно, кінець світу вже незабаром?

Антон Чехов те саме сформулював коротше:
Якщо можеш не писати – не пиши!

Формування бувеннної писемності

Рунічні символи. *З книги “Петрогліфи Кам’яної Могили” директора державного Історико-археологічного музею-заповідника “Кам’яна Могила” Бориса Михайлова (Запоріжжя, 1999). Перші тутешні малюнки датуються 20-м тисячоліттям до н.е.*

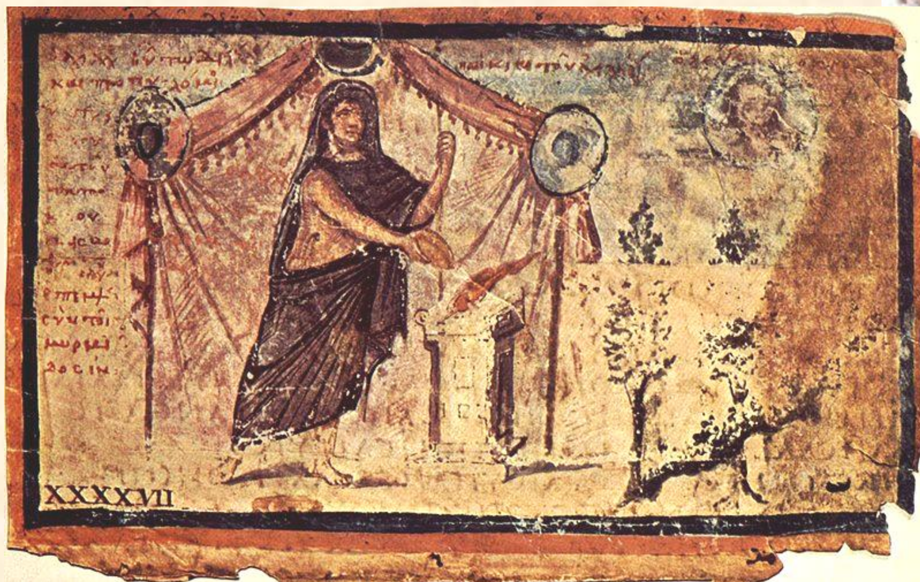
Рунічне письмо етрусків. *Стела з острова Лемнос, VII ст. до н. е.*

Рунічний напис *із варіантом розшифровки казахського дослідника* ***Олжаса Сулейменова***

Грецький манускрипт V–VI ст. – найдавніший список гомерової “Іліади”, створеної близько VIII ст. до н.е., зберігається у Венеції, в публічній бібліотеці Святого Марка

Кажуть, «Іліаду» та «Одіссею» придумав не той Гомер, про якого всі знають, а зовсім інший грек. Але також сліпий, і також на ім'я Гомер. (За Іллею Ільфом)

Спочатку було слово, і слово було Бог…

Verba Volant, Scripta Manent

Тора – священна книга іудаїзму, писана на пергаменті, себто на особливим способом вичиненій шкірі

Три найбільші світові релігії – іудаїзм, християнство та іслам, утворилися на основі книжної мудрості. У першому тисячолітті Нової ери почало формуватися **слов'янство**, тобто спільнота “людей слова”, на противагу “німцям”, які наших слів не розуміли

Святий Ієронім дістає колючку з лапи лева. Гравюра Альбрехта Дюрера (1471-1528)

Святий Ієронім (близько 347-419) – поліглот, небесний покровитель перекладацької справи, що уславився перекладами Біблії. День вшанування його пам'яті **30 вересня - Всесвітній день перекладачів**.

Один з основоположників російської науки, сучасник Ломоносова, Василь Татіщев нібито писав, що у 383 р. Святий Ієронім винайшов **слов'янську абетку глаголицю** (яка зрідка вживається навіть дотепер у деяких балканських країнах). Внаслідок розколу християнських церков цей факт у Росії замовчується.

Хорватія, батьківщина Ієроніма, прийняла християнство 640-го року. В 1499 р. хорватського ченця Веніаміна було запрошено внести спадки Святого Ієроніма до першої повної руської Біблії. Її називають **Генадіївською** за іменем новгородського архієпископа, який керував створенням книги.

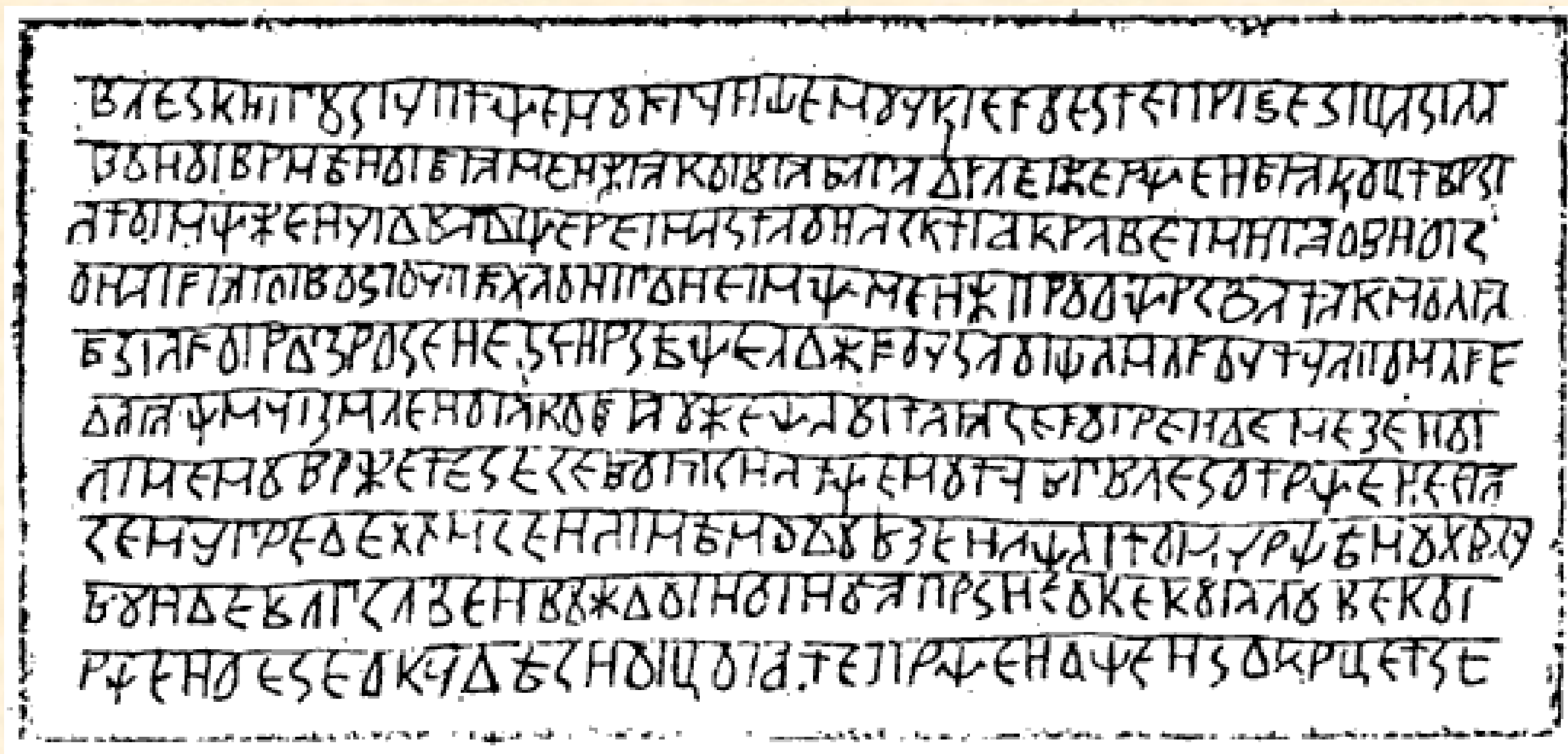
Ми ще не раз побачимо постать книжника, схиленого над працею, а поряд – звіра, який дослухається мудрого слова, адже про поліглотів казали, що вони знають навіть мову тварин!

Київські глаголичні листки *X ст. з текстом католицької меси моравського походження.*
З *фондів Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського (**nbuv.gov.ua**)*

Так званий "**Київський лист**", датований приблизно XII ст., давній документ з території Русі. Текст на івриті, лиш останній підпис тюркским рунічним письмом, як припускають - хозарською мовою.
Цей пергамент розміром 14 х 22 см, з повідомленням у 30 рядків - рекомендаційний лист іудейської общини Києва, виданий для Мар Яакова Бен Ханукка. В ньому висловлено прохання до євреїв інших міст пожертвувати грошей для викупу цього чоловіка. Повідомляється, що він раніше ніколи не жебрав, доки не поручився за брата, що позичив грошей. Брата убили розбійники, і коли прийшов час віддавати борг, поручителя забрали до в'язниці. Через рік община викупила його за 60 срібних зливків, але для повного звільнення було потрібно ще 40. Відтак, він відправився збирати решту. В кінці листа зазначені імена укладачів - всього 11 осіб.
Листа було знайдено серед обширної колекції староєврейських манускриптів Каїрської общини у 1962 р. Очевидно, Єгипет був кінцевою точкою маршруту Мар Яакова.
У 1982 р. документ було опубліковано в спільній монографії професора Чікагського університету Нормана Голба і професора Гарвардського університету Омеляна Пріцака. Рукопис зберігається в кембріджській університетській бібліотеці, російською мовою його вперше було опубліковано у 1997 р.

Чимало суперечок викликала так звана "**Велесова книга**" - начебто руський літопис від прадавніх часів до IX ст. Подібно до оригіналу “Слова о полку Ігоревім”, що згорів у великій московській пожежі 1812 року, вона таємничо з'явилася у вирі Громадянської війни, і так само таємничо зникла у полум'ї Другої світової, лишивши по собі лише недосконалі копії. Рукопис буцімто було продряпано на березових та дубових дощечках розміром 38 х 22 см (трохи більше за аркуш формату А4), скріплених шкіряним ремінцем. Зміст 74-х дощечок, писаних з обох сторін опубліковано ентузіастами. Серед них був Сергій Лєсной (Парамонов), ентомолог, який до 1941 року очолював київський Зоологічний музей

Псалтир, яку археологи назвали Троїцькою, орієнтовно датовано 1006-м роком – часом княжіння Володимира Великого, що підтвердили також і шведські експерти. Автором же її визнано київського книжника. Отже, маємо вшанувати **тисячолітній ювілей** цієї історичної пам’ятки.

Тисячі берестяних грамот було виявлено археологами при розкопках древнього Новгорода, столиці давньоруської купецької республіки, жорстоко підкореної московським царем Іваном ІІІ у 1471-79 роках.

13 липня 2000 р. на Троїцькому розкопі було знайдено три вощені липові дощечки, списані псальмами зі Старого заповіту. Зовнішні сторони розміром 20 x 16 см (близько до сучасного формату А5) оформлені як обкладинки з орнаментом.

Російські дослідники проголосили цей нотатник найдавнішою **кириличною** книгою, що збереглася до нашого часу.

Найдавніші аутентичні руські книги, які збереглися до наших часів

- Новгородська Троїцька Псалтир - близько 1006 р.
- Реймсська Євангелія - близько 1050 р.
- Остромирова Євангелія 1057 р.
- Святославові Ізборники 1073 та 1076 рр.

*У відділі рукописів Російської національної бібліотеки в Санкт-Петербурзі (***nrl.ru***) зберігається трактат X століття "Про письмена" (копія, зроблена у XIII ст.)*

Згідно трактату "Про письмена" болгарського ченця Храбра, мандрівний місіонер Костянтин у 863 р., з метою поширення серед слов'ян візантійської культури, створив абетку **кирилицю,** названу за хрещеним іменем **Кирило**, під яким увійшов до історії Костянтин (827–869).

У "Атологіоні Києво-Печерської лаври" від 1619 р., під днем 14 лютого засвідчено: *"святої пам'яті Кирила, єпископа Моравії, Апостола слов'ян і болгар, що з грецького письма влаштував слов'янську азбуку та охрестив слов'ян і болгар"*.

Брат Костянтина **Мефодій** запровадив у Чехії християнство зі слов'янським богослужінням. Згодом це могло вплинути на вибір віри Володимиром Хрестителем, у гаремі якого почесне місце займали дві чехині. До речі, його дружина Малфреда Чеська, судячи зі співзвуччя імен (кельтського походження), могла бути родичкою володимирової матері Малуші та діда – князя Мала Древлянського, батька легендарного Добрині, якого ми ще згадаємо

Реймсська Євангелія – молитовник доньки Ярослава Мудрого королеви Анни Руської, зберігається у Національній бібліотеці Франції. Анна присягала на ній в соборі міста Реймс, як дружина короля Генріха I, вступаючи на французький престол. Згодом цю традицію продовжив їх син Філіп I, і ще сім століть на цій книзі присягали всі французькі королі. Під час відвідання Франції увагу до неї засвідчив автографом Петро I.

Реймсська Євангелія створена близько 1049 року, можливо, в скрипторії княжої бібліотеки при Софійському соборі. Є свідчення, що писав цей молитовник **Прокіп**, уродженець якоїсь фортеці Хотаун – чи не сучасний Хотин на Дністрі?!

За вишгородською легендою, Прокіп освятив книгу в межигірському Спасо-Преображенському храмі (його ми ще згадаємо), і рушив на захід слідом за королівською нареченою.

Чому він зупинився на півдорозі, у Празі? Можливо, приводом стало поглиблення церковного розколу між Римом і Константинополем, який остаточно оформився у 1054 р.?

Зазначимо, що на відміну від руської знаті, більшість французьких лицарів XI століття, включно з королем, були неписьменні, і документи засвідчували хрестиками.

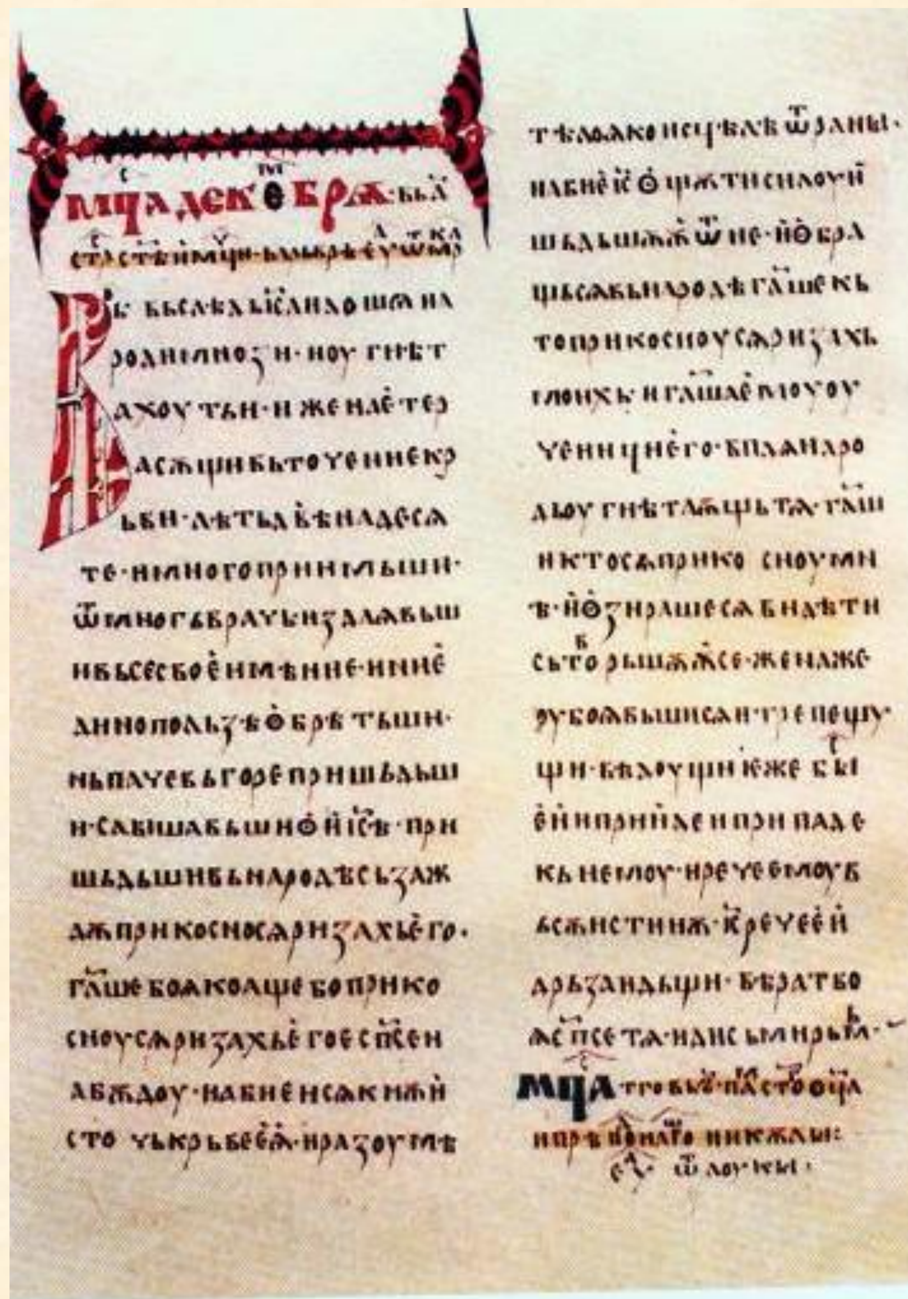
Пам'ятник Анні Руській - королеві Франції в заснованому нею абатстві Санліс, відкритий за участі Президента України у 2005 р. Фото Миколи Лазаренка.

Реймсська Євангелія містить недільні читання з Нового заповіту. Найдавніша частина – зошит обсягом 16 аркушів, писаних **кирилицею**, відповідає православному обряду.

Близько 1395 р. Карл IV Чеський, прихильник об'єднання Європи під гаслом Священної Римської імперії, привіз Євангелію до Праги, де її заново оправили та доповнили ще 29-ма аркушами, писаними **глаголицею**, на увічнення пам'яті **Святих Ієроніма** та **Прокопа**.

У 2010 році 32 сторінки, які вціліли до наших днів перевидані українською, англійською та французькою мовами. Презентація видання відбулася в Києві, у Софійському соборі.

Ілюстрація з книги: В. Яременко, О. Сліпушко. Золоте слово. К. 2002

Сторінка Реймського Євангелія (XI ст.)

Одна зі сторінок 2-ї (глаголичної) частини Реймсської Євангелії, писаної 1395 року в Празі.

Мініатюра з другої частини Слов’янської Євангелії, із зображенням Святого Різдва. Сайт муніципальної бібліотеки м. Реймс **Bm-reims.fr**

Зображення ***Святого Прокопа*** *у заснованому ним Сазавському монастирі поблизу Праги.*

Один із доказів на користь **київського походження Прокопа** – часточки мощей перших руських святих Бориса і Гліба, привезені з Вишгорода до Праги.

Помер Святий Прокіп Сазавський 25 лютого 1053 р., його пам'ять вшановують як православна, так і католицька церкви.

Він повторив класичні подвиги чудотворців – захист бідних, відлюдне життя, приручення тварин, перетворення води на вино. А ще запріг чорта в плуг, і проорав борозну. Це нагадує київську легенду про Микиту Кожум'яку, який проорав Змієві вали, запрігши змія-людожера

Прага, Вацлавська площа. Пам'ятник Святому Вацлаву в оточенні ***Святих Прокопа*, *Анежки*,** *Войтеха та Людмили біля Національного музею*

Скульптури на Карловому мості через Влтаву: Святі Вікентій та ***Прокіп Сазавський*** *обертають невірних у християнство*

Віктор Васнєцов. На київських рубежах. 1918 р.

Володимирові богатирі: рідний дядько Володимира Великого **Добриня Ніскініч** (близько 935-997; ймовірно, його батько – Іскоростенський мал, себто, по-кельтськи – князь),

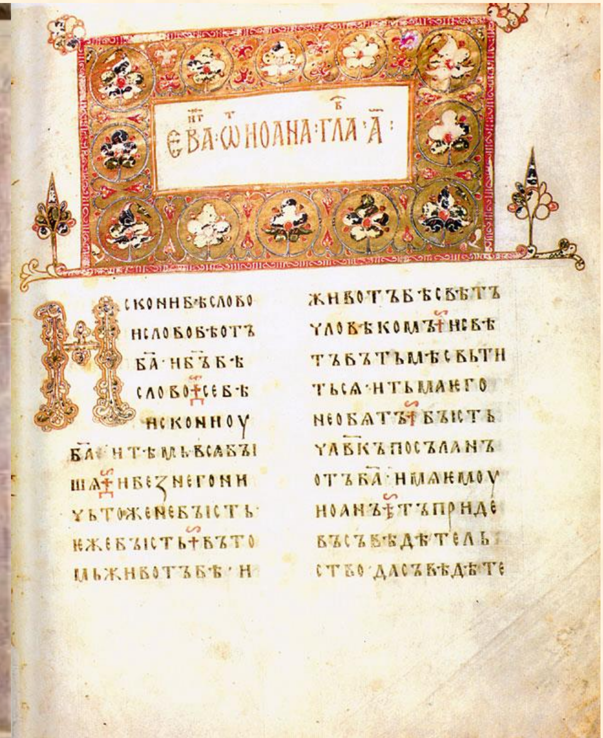
Ілля Муромець (мощі якого покояться у Ближніх печерах Києво-Печерської Лаври), та **Альоша Попович**, який у 1004 році боронив від печенігів Білгород на Ірпені

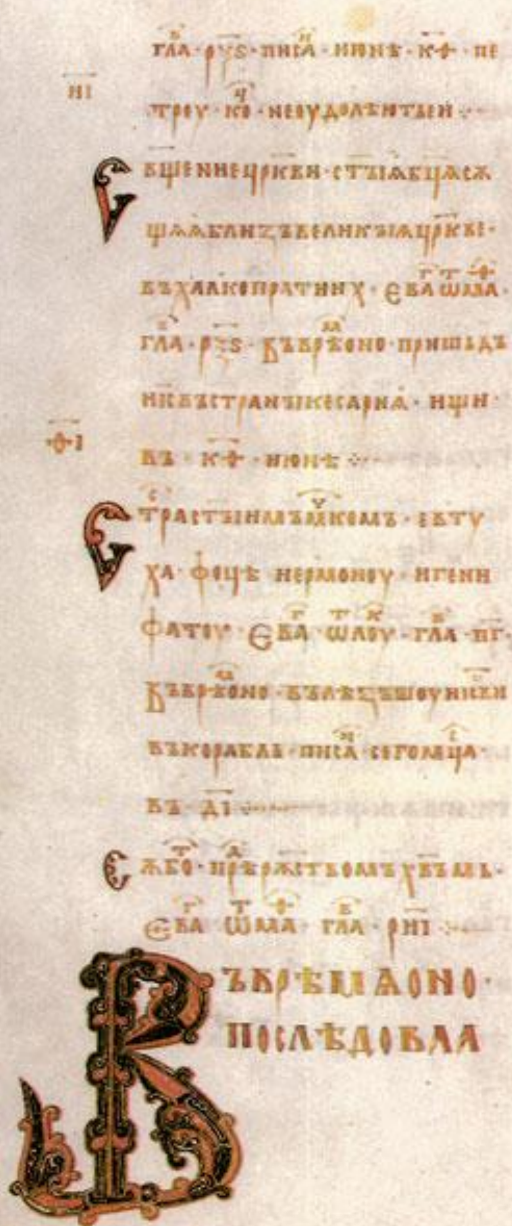

Остромирова Євангелія, написана дяком Григорієм у 1056-1057 роках. Її замовник – новгородський посадник Остромир, нащадок древлянського богатиря Добрині, воєводи Володимира Великого. Виповнилося **950 років** цьому найкоштовнішому скарбу Російської національної бібліотеки у Санкт-Петербурзі, який успадкував майстерність візантійських та київських книжників, і став взірцем для інших руських шедеврів.

Остромирова Євангелія написана дяком Григорієм на 294 аркушах високоякісного білого тонкого пергаменту розміром 35 х 30 см (у нинішній системі вимірів це майже А3), оформлених яскравими орнаментами, заставками на золотому тлі, різноманітними буквицями, які не повторюються. Зображення євангелістів Івана, Луки та Марка виписані інкрустованою емаллю з накладним золотом, що у ті часи вміли виключно візантійські майстри.

На початку 2012 року Остромирове Євангеліє включене до реєстру ЮНЕСКО “Пам’ять світу”

На замовлення київського князя Святослава Ярославича у 1073 та 1076 рр. дияконом Іоаном створено два **Святославових Ізборники**, за взірцем перекладу з грецької для болгарського царя X ст. Симеона. Це своєрідна енциклопедія, яка містить навіть загадки і список заборонених книг. Екземпляр 1073 р. зберігається у Державному історичному музеї Росії, а копія 1076 р. (276 аркушів) – у Російській національній бібліотеці Санкт-Петербурга

Сторінка з "Похвалою Великому князю Святославу Ярославичу" зі "Збірника" 1073 р.

Мініатюра зі "Збірника" 1073 р.

Мініатюра зі "Збірника" 1073 р.

Сторінка із заставкою та ініціалом зі "Збірника" 1073 р.

Нестор Летописец Печерский
Леонтий Тарасевич. Гравюра. Киево - Печерский патерик.
Киев. 1702.
facebook.com/historiKiev

«**Повість минулих літ**» – головна пам'ятка літописання Русі: зведення з попередніх літописів, різноманітних історичних та літературних творів, правових документів. Основна увага приділена політичним, воєнним та династичним подіям, наведено відомості про походження і розселення східних слов'ян, утворення Київської держави та її сусідів. Записи по роках зі вказівкою дат починаються з 1061 р. і пов'язані з життям Києво-Печерського монастиря. Детально описується також правління сина Ярослава Мудрого – Всеволода, його діяння як переяславського князя, а згодом Великого князя київського.

Перша редакція «Повісті», складена близько 1113 р., приписується ченцю Києво-Печерського монастиря Нестору, ім'я якого взяте зі списків XVI ст. та «Києво-Печерського Патерика».

Другу редакцію склав у 1116 р. ігумен Видубецького монастиря Сильвестр. Вона дійшла до нашого часу в трьох списках – **Лаврентіївському** 1377 р. (названий за іменем переписувача Лаврентія), **Радзівіллівському** (Кенігсберзькому XV ст.) і **Троїцькому** (Московському академічному), втраченому в московській пожежі 1812 р.

Вивчення "**Повісті минулих літ**" у XVIII ст. започаткував один з основоположників російської історичної науки Василь Татіщев (1686–1750), соратник славетного Михайла Ломоносова. Працюючи на периферії Російської імперії та у закордонних відрядженнях до Європи, Татіщев зібрав унікальний фонд історичних матеріалів, у тому числі десять різних списків "Повісті...". У відчаї від труднощів при зведенні їх до вірного розуміння історії він писав: *"О кнезех русских старобытных Нестор монах не добре сведем бе"*... Російською владою праці Татіщева були визнані ідеологічно шкідливими, і після його смерті майже повністю втрачені, разом з його бібліотекою.

Продовження "Повісті минулих літ", що охоплює події з 1111 майже до 1237 р. – "**Київський літопис**", зібраний у Видубицькому монастирі, містить запозичення зі втраченого Чернігівського та незбереженої частини **Галицького** літописів. Деякі його уривки згодом увійшли до новгородського літопису. Збірка містить монастирські, особисті й родові князівські літописи, воїнські повісті, оповідання про народні повстання. Літопис має світський характер, хоч серед авторів є і духовні особи. Твір відображає тогочасний ідеал лицарства з чітко усталеними поняттями честі, слави.

"Київський літопис", знайдений у **Іпатіївському монастирі** міста Костроми, досліджували Михайло Грушевський, Дмитро Чижевський, Дмитро Лихачов та інші. Переклад твору увійшов до «Літопису руського» видання 1989 р.

Вперше повний переклад українською мовою "**Повісті минулих літ**" та ґрунтовний її аналіз здійснив у 1990 р. Леонід Махновець, який назвав твір "**Літописом руським** за Іпатіївським списком XV ст."

За матеріалами сайту ***pravopys.vlada.kiev.ua/mova***

Нестор (бл. 1055 - бл. 1113) – літописець, чернець та ієродиякон Києво-Печерського монастиря, де він помер і похований. Скульптура Марка Антокольського

Віктор Васнєцов. Боян. 1910.

Прототипом ***Віщого Бояна****, згаданого у перших рядках "Слова о полку Ігоревім", міг бути друг Феодосія Печерського, праведний піснетворець Ян (близько 1016-1106 рр.), похований в Успенській церкві Києво-Печерської Лаври.*

Чимало історичних відомостей зберігалося у вигляді усних билин та переказів, записаних лише у XIX ст. Тим часом, книги гинули від пожеж, війн, політичних та ідеологічних чисток архівів.

Характерна історія шедевру давньоруської літератури - "**Слова о полку Ігоревім**", присвяченого подіям 1185 р. Близько 1792 р. граф Мусін-Пушкін придбав збірку рукописів XVI ст., де виявив текст невідомого твору. Пізніше було встановлено, що він списаний з втраченої копії XII ст.

Протягом наступних років текст досліджувався, і з нього було переписано кілька копій. Оригінал XVI ст. загинув у великій московській пожежі 1812 р., разом із садибою графа.

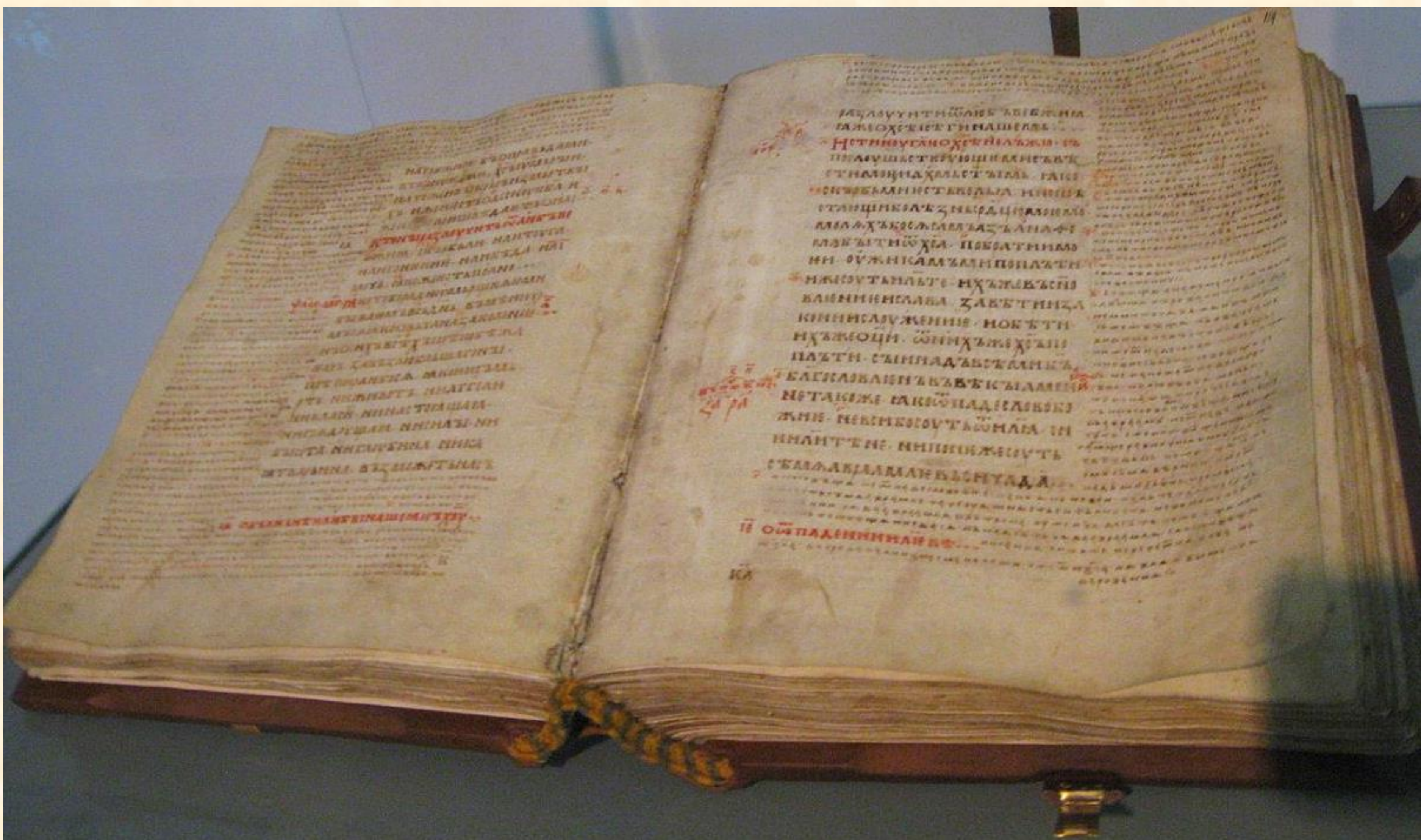
"**Слово о полку Ігоревім**" витримало безліч перевидань; за його мотивами було навіть створено оперу "Князь Ігор". Між тим, ряд науковців намагалися довести, що цей твір – фальшивка, створена у XVIII столітті.

В 1944 році постановою ЦК ВКП(б) було заборонено вивчати історію тюркських народів.

У 1975 р. молодий казахський поет Олжас Сулейменов видав книгу "АЗ и Я", присвячену осмисленню численних тюркізмів "Слова...", за що зазнав переслідувань як наукової еліти, так і компартійної верхівки Радянського Союзу. Цим ще раз була засвідчене становище літератури як поля ідеологічної та політичної боротьби.

opentextnn.ru/man/?id=711

До Золотого фонду української культури і духовності входить найдавніший повний послідовний “Апостол”, що зберігся в давньослов'янській літературній традиції – Кристинопольский Апостол XII ст. Ймовірно, був створений в Галичині. Написаний на пергаменті каліграфічним уставом, обсяг 299 аркушів (598 сторінок). Основна частина рукопису з 1948 року зберігається у Львівському історичному музеї, а вісім аркушів – в Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського у Києві.

***Юр'ївська Євангелія**, апракосний текст (тижневик) на 231 аркушів, написаний Федором Угринцем (угорцем) між 1119 і 1128 роками для новгородського монастиря св. Юрія, але правдоподібно в Україні, можливо, у Києві. Оправа з дерева, оксамиту, срібла. Зберігається у московському Державному історичному музеї*

Ще один раритет зберігається поперемінно – то у Державній бібліотеці Росії, то у московському Державному історичному музеї: ***Галицька Євангелія 1144 року,*** *переписана і доповнена поповичем Євсевієм у 1283 році при церкві св. Івана в Холмі або Перемишлі: 260 пергаментних аркушів у шкіряній обкладинці зі срібними прикрасами*

Львівська Євангелія

(вірменський рукопис XII ст.) з польської Національної бібліотеки у Варшаві

У Російській національній бібліотеці зберігається також **Київська Псалтир** (1397 р.) – висохудожня пам'ятка української книжності, поля якої прикрашають 302 оригінальні мініатюри в неовізантійському стилі. У приписці сказано: *"В літо 6905 списана бисть книга сія Давида царя повеленьєм смиреного владики Михаїла рукою многогрішного раба Спиридонія протодиякона. А писана в граді Києві"*.

Київська Псалтир — пергаменний рукопис великого формату на 229 аркушах. Містить псальми Давидові та десять хвалебних пісень і молитов з інших книг Біблії: переклад церковнослов'янською мовою з грецької однієї з книг Старого Заповіту — Псалтирі, яка складається з 151 псальму (більшість із них приписується цареві Давиду). Переписана в Києві протодияконом Спиридонієм на замовлення смоленського єпископа Михаїла і, вочевидь, була подарована ним Успенському соборові у Смоленську. Написана урочистим, дуже чітким і каліграфічним півуставом. Пізніше Псалтир потрапила до рук підскарбія Великого князівства Литовського А.Глембоцького, який 1518 р. передав її до православної Свято-Микільської церкви у Вільно, де книга зберігалася понад 300 років

Бучацька Євангелія колись була власністю Хрестовоздвиженського монастиря міста Бучач. Вважають, що вона створена на межі XII–XIII століть, до монгольського погрому Русі. Зберігається у львівському Національному музеї

Києво-Печерський патерик писаний близько 1215–1230 – збірка творів про заснування та історію Києво-Печерської Лаври, переклади історій монастирів Єгипетського, Афонського, Сінайського, Єрусалимського, Скитського.

Назва рукопису походить від грецького "патер" – батько духовний, святий отець. Основу книги склав Лаврський літопис 1076 р. «Про перших чорноризників лаврських». Пізніше до перевидань увійшли «Житіє Феодосія ігумена печерського» (складене Нестором бл. 1091 р.) і «Казання про створення Печерської церкви». Поряд з відомостями про монастир, князів, приватні бібліотеки ченців та про варягів, подаються також і фантастичні казки, наприклад – як чорти виконували накази святого.

Титульна сторінка видання Патерика ***друкарнею Києво-Печерської лаври*** *від 1661 р., 314 арк. Зображення з електронного музею книги Кіровоградської обласної універсальної бібліотеки* **library.kr.ua**.

Вершина українського рукописного мистецтва ***Пересопницька Євангелія*** *1556-1561 рр. – книга присяги Президента України. Цій реліквії виповнилося 450 років*

Пересопницька Євангелія була створена у Пречистенському монастирі містечка Пересопниця на теперішній Рівненщині. Фундаторка видання – волинська поміщиця княгиня Анастасія Заславська-Гольшанська. Архімандрит ієромонах Григорій зробив переклад мовою, наближеною до простонародної. Писарем працював Михайло Васильович, син протопопа сяноцького.

Кодекс містить чотири частини – від Матвія, Марка, Луки, Іоанна, і кожній з них передує детальний покажчик. Наприкінці вміщено велику післямову та покажчик читання за місяцями. 960 пергаментних сторінок обрамлені дубовими дошками, обтягненими зеленим оксамитом.

Євангеліст Йоан з Прохором

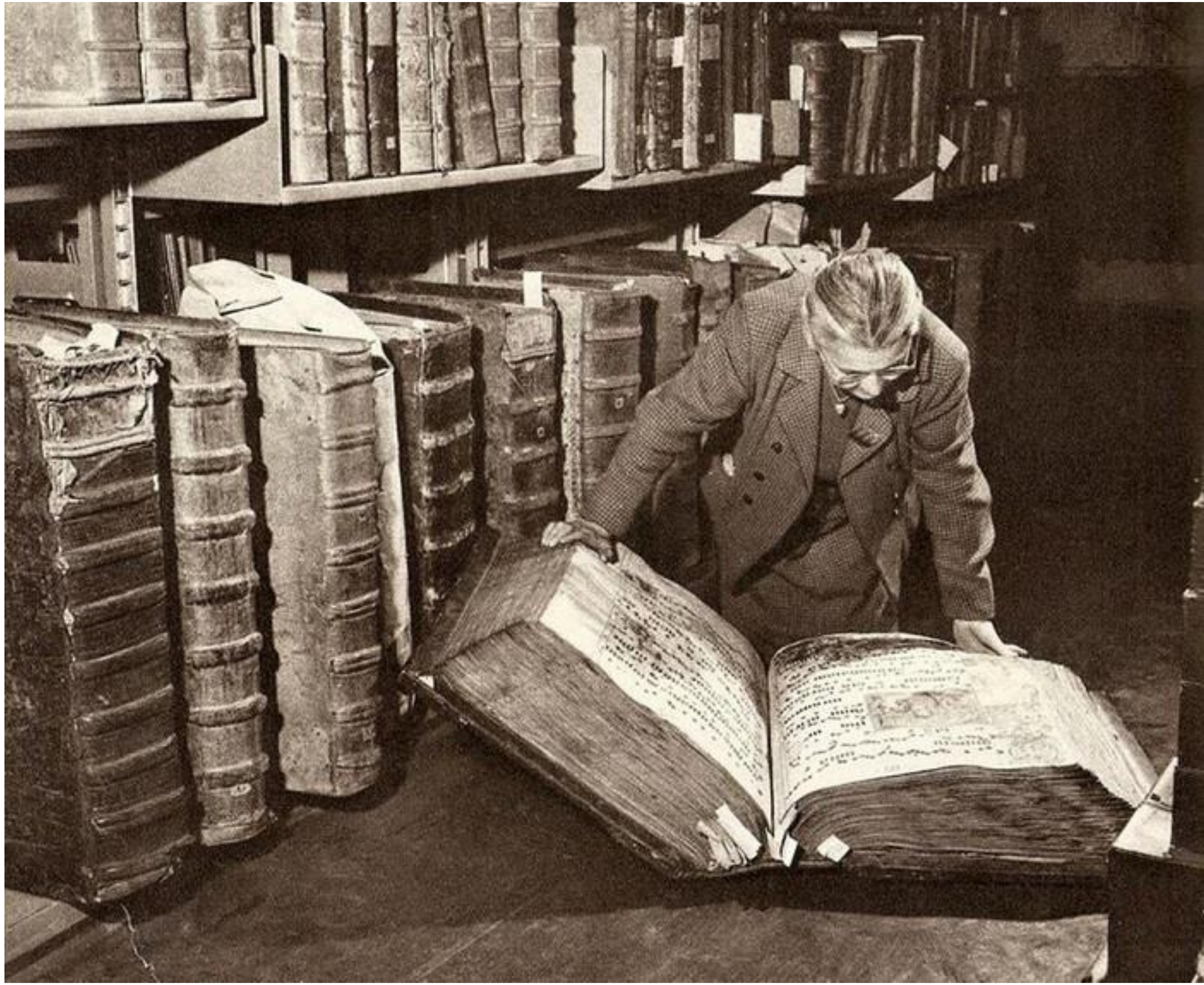

Євангеліст Матвій

У 1569 р. Польща уклала з Литвою федеративний договір – Люблінську унію. Після нього у поділених ними західноукраїнських землях посилилась боротьба між католицькою та православною церквами, що стимулювало розвиток книговидання.

У 1630 р., після захоплення Пересопницького монастиря єзуїтами, православні ченці сховали **Пересопницьку Євангелію**. Згодом вона потрапила до рук гетьмана **Івана Мазепи**, який у 1701 р. подарував її Переяславському кафедральному собору. Близько 1846 р. милувався нею **Тарас Шевченко**.

До 1941 р. книга перебувала у Переяславському єпархіальному музеї, після війни потрапила до музейних фондів Києво-Печерської лаври, а нині зберігається в Національній бібліотеці імені Володимира Вернадського.

У XV столітті, близько 550 років тому, було створене європейське друкарство. Розповсюдження друкованих видань сприяло ідеологічному перевороту, в тому числі релігійній Реформації та антикатолицькому Протестантизму. Кажуть: нації створені з допомогою друкарського верстата.

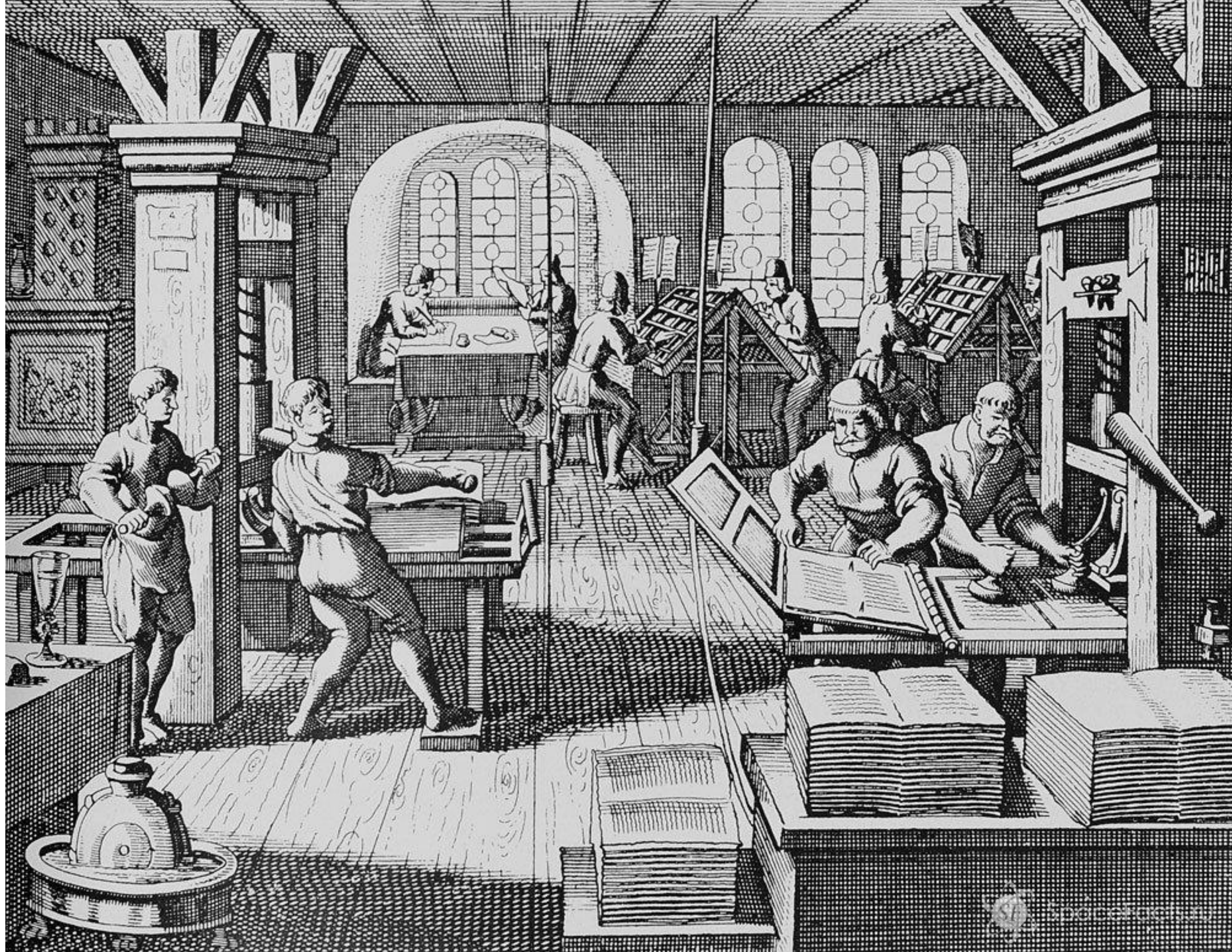
Бельгія, Антверпен, музей друкарського обладнання XVI століття, віднесений до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: набірні каси зі шрифтами та друкарські преси.

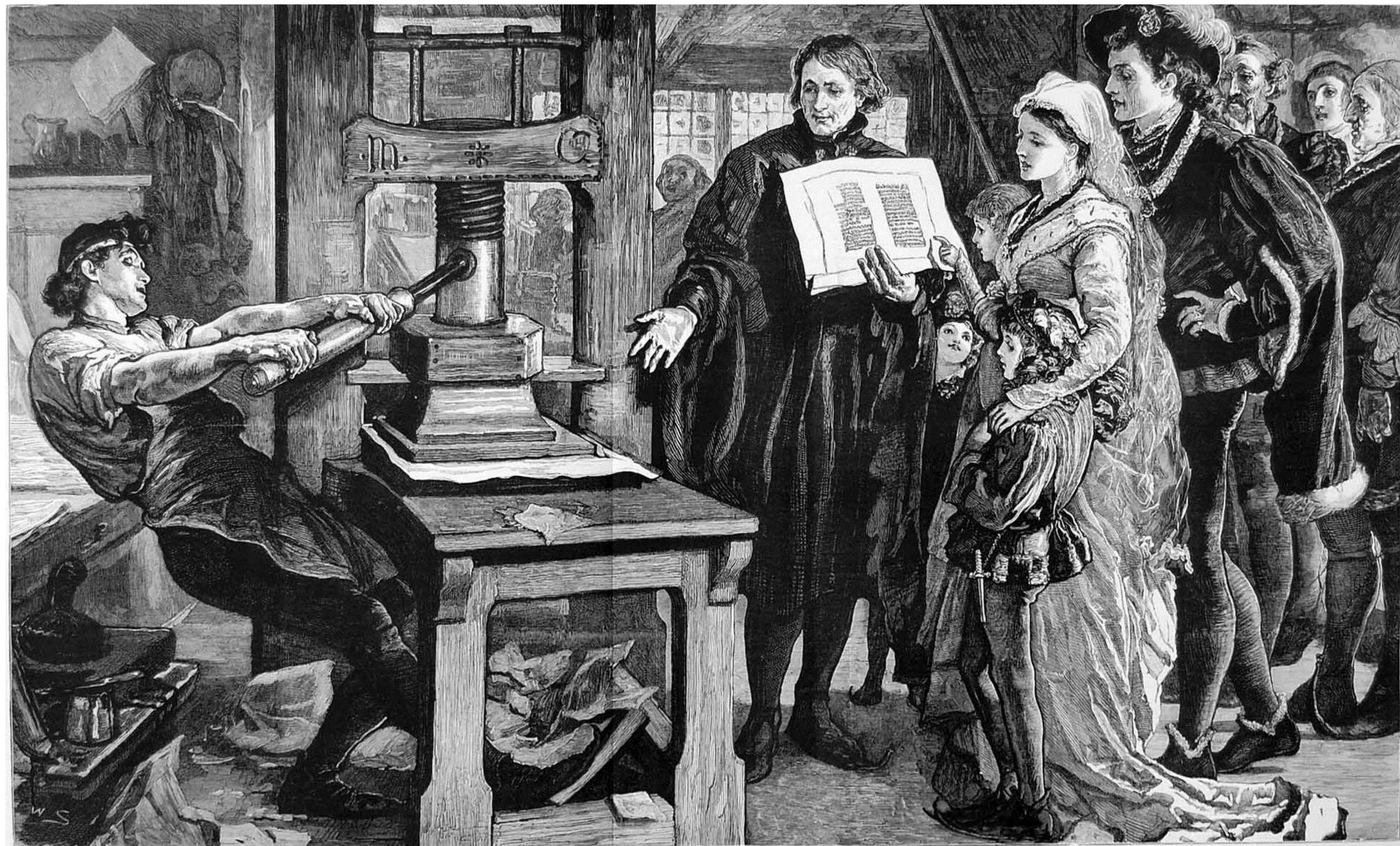

Читаючи й слухаючи нарікання, що електронна книга вб'є паперову, слід згадати, як важко друкованій книзі було перемогти рукописну. Ось як це згадав Віктор Гюго в романі «Собор Паризької Богоматері»:

«…бібліотекар Університету Анрі Мюн'є прошепотів на вухо королівському хутровику Жилю Лекорню:

– Запевняю вас, пане: це кінець світу! Ніколи ще серед школярів не спостерігалося такої розбещеності, і все це наробили кляті винаходи: гармати, кулеврини, бомбарди, а головне – книгодрукування, ця нова німецька чума. Нема вже більше рукописних творів і книг. Друк вбиває книжкову торгівлю! Настають останні часи».

Король Едвард IV і англійський першодрукар Вільям Кекстон, XV століття

Є відомості, буцімто **першу типографію кириличних книг** близько 1460 р., ще за життя європейського першодрукаря Йогана Гутенберга, заснував **львів'янин Степан Дропан,** а згодом подарував її монастирю Львівського православного братства.

Першодрукар. Лінорит Георгія Малакова, 1973

Кирилівські друкарні періоду 1491-1616 років

1 **Краків**. Друкарня Швайпольта Фіоля. 1491
2 **Цетиньє**. Друкарня Джурджа Црноєвича. 1494-1495
3 **Тирговіште**. Друкарня Ієромонаха Макарія. 1508-1512
4 **Венеція**. Друкарня Джорджо Русконі. 1512
5 **Прага**. Друкарня Франциска Скорини. 1517-1519
6 **Венеція і Горажде**. Друкарня Божидара Гораджаніна. 1519-1523
7 **Венеція**. Друкарня Божидара Вуковича. 1519-1540
8 **Вільно**. Друкарня Франциска Скорини. 1522-1525
9 **Руяно**. Друкарня монастиря. 1537
10 **Грачаниця**. Друкарня монастиря. 1539
11 **Мілєшеве**. Друкарня монастиря. 1544-1557
12 **Сібіу**. Друкарня Пилипа Молдованина. 1544-1546
13 **Тирговіште**. Друкарня Дмитра Любавича. 1545-1547
14 **Венеція**. Друкарня Вінченцо Вуковича. 1546-1661
15 **Бєлград**. Друкарня Радіша Дмитровича. 1552
16 **Брашов, Тирговіште, Себеш**. Друкарні диякона Коресі. 1557-1587
17 **Венеція**. Друкарня Стефана Мариновача. 1561-1563
18 **Тюбінген**. Друкарня Приможа Трубера. 1561-1564
19 **Венеція**. Друкарня Ієроліма Загуровича. 1561-1580
20 **Несвіж**. Друкарня Симона Будного. 1562
21 **Мркшина Црква**. Друкарня при Мркшиній Церкві. 1562-1566
22 **Москва, Заблудов**. Друкарня Івана Федорова та П. Мстиславця.1564-1569
23 **Венеція**. Яков з Кам'яної річки. 1566
24 **Москва**. Державна друкарня. 1568-...
25 **Тяпино**. Друкарня В. Тяпинського. 1570
26 **Вільно.** Друкарня Л. та І. Зарецьких (Мстиславця, Мамоничів). 1572
27 **Львів**. Друкарня І. Федорова. 1574
28 **Вільно**. Друкарня П. Мстиславця (Мамоничів). 1575-1576
29 **Белград**. Друкарня Дяка Лорінца 1578-1579
30 **Острог, Дермань**. Друкарня К. Острожського. 1578-1612
31 **Вільно**. Друкарня В. Гарабурди. 1580-1682
32 **Ориштіє**. Дяки Щербан та Марієн. 1582
33 **Бухарест**. Монастир Іоана Хрестителя. 1582-1588
34 **Рим**. Друкарня Доменіко База. 1582-1596
35 **Вільно**. Друкарня Мамоничів. 1583-1621
36 **Венеція**. Друкарня К. Занетті. 1583
37 **Львів**. Братська друкарня. 1589-1939
38 **Вільно**. Братська друкарня. 1595-1705
39 **Венеція**. Дж. Антоніо Рампацетто. 1597
40 **Стрятин, Крилос**. Друкарня Гедеона Балабана. 1602-1606
41 **Угорці**. Друкарня Павла Домжив-Лютковича Телиці. 1611-1620
42 **Єв'є**. 1611-1646
43 **Київ**. Друкарня лаври. 1616-1919

Кирилиця – один з важливих елементів національної культури слов'ян

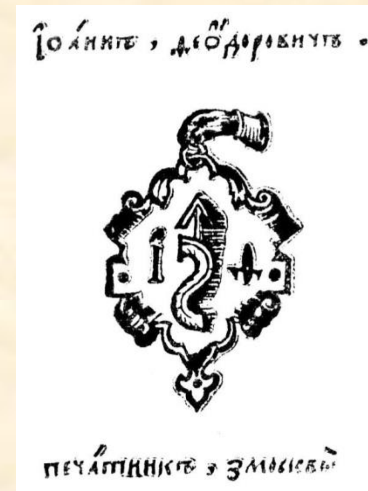
Руські першодруки

До тієї ж епохи відносяться книги, створені Іваном Федоро́вичем (так він сам підписувався; проте у російській традиції відомий як Федоров, бл.1525–1583):

- **Апостол** або «Діяння та послання апостольські», виданий у 1564 р. в Москві за участі Петра Мстиславця.
- **Львівський Апостол** - найдавніша точно датована **в українських землях** друкована книга. З лютого 1573 до лютого 1574 рр. Іван Федорович створив її у власній друкарні, організованій бл. 1572 р. на кошти львівських міщан.
- **Острозька Біблія** 1581 р. - найповніше видання Святого письма церковно-слов'янською мовою. Ця книга посьогодні є взірцем російськомовних видань Біблії.

Тексти видань ретельно редагувалися, звірялися та узгоджувалися за новгородською Геннадіївською Біблією 1499 р. та списками з різних мов.

Подібно до творців сучасних комп’ютерних видань, Йоган Гутенберг, Іван Федорович та інші першодрукарі зазнавали переслідувань та звинувачень, мусили знов і знов переїжджати, і на новому місці відроджувати знищені друкарні. Їх ворогами були конкуруючі виробники унікальних дорогих рукописів. Протистояли розширенню видавничого ринку також світські та релігійні владоможці, обстоюючи свої інформаційні та ідеологічні монополії

Буквар. Львів, 1574, 40 ненумерованих аркушів, полоса набору 127,5×63 мм, друк в два кольори. Наклад, ймовірно, 2000, але наразі знайдено лише один екземпляр, який зберігається в бібліотеці Гарвардського університету

Текст **Львівського Апостола 1574 р.**, або "Діянь та послань апостольських" майже повторює московське видання 1564 р. Лиш на початку вміщено три додаткові пояснювальні статті, а наприкінці додано велику післямову друкаря.

Книга з 278 аркушів формату близько 20 x 30 см, наклад складав 1000–1200 примірників. Повні сторінки містять по 25 рядків основного тексту та 2–3 рядки над текстом або під ним. Вони прикрашені гравюрами, заставками, кінцівками та ініціальними літерами. Є також три гравюри-дереворити: герб покровителя, власника заблудівської друкарні Григорія Ходкевича, фронтиспис із зображенням апостола Луки та герб Львова з друкарською маркою Івана Федоровича.

Кілька примірників "Апостола" зберігається у Національній бібліотеці України імені Володимира Вернадського, з сайту якої (***nbuv.gov.ua***) взято відомості та зображення.

Острозька біблія, 1581р.

Наприкінці життя Іван Федорович дістав притулок в Острозькій академії, у видатного мецената **князя Костянтина Острозького**.

У 1576 р. при академії було створено друкарню, де у 1581 р. надруковано славетну **Острозьку біблію** – найповніше видання Святого письма церковно-слов'янською мовою. 628 аркушів книги розміром близько 20 х 30 см прикрашені заставками, кінцівками і 1339 дереворитними ініціалами. Загальний наклад видання невідомий, донині ж збереглося близько 300 примірників.

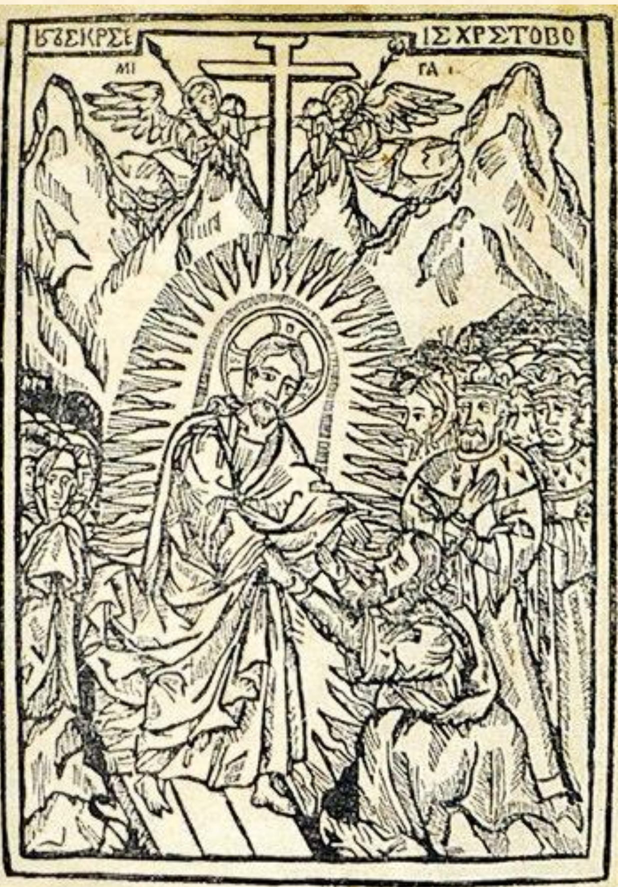
Зображення з сайту Рівненської державної обласної бібліотеки ***libr.rv.ua***

Друкарня Києво-Печерської лаври тривалий час була головним центром руського книговидання. В архівах знайдено вказівки на лаврські першодруки від 1540 та 1608 рр.

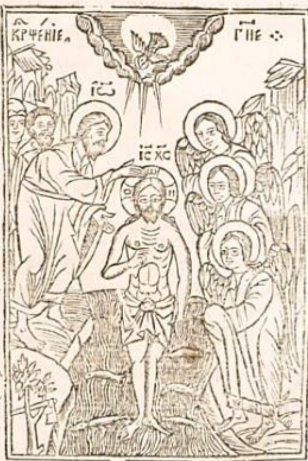
Часослов 1616 року – перше київське друковане видання, на папері Радомишльсьої фабрики. Один з примірників зберігається у московській Російській державній бібліотеці

Є підстави вважати, що після 1613 р. хазяйновитий настоятель Києво-Печерської лаври Єлисей Плетенецький скупив у Західній Україні обладнання кількох друкарень, у тому числі й Острозької.

Воскресіння. Тріодь цвітна, Київ, 1631. З колекції Ігоря Дудника

22. Розворот Анфологіона Київ, 1619 рік

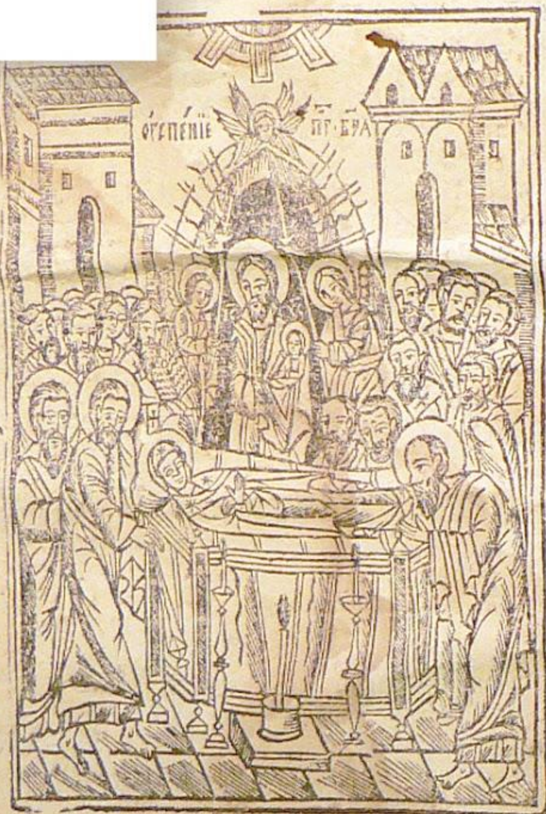

За публікацією: Ігор Дудник. Венеціанські джерела київських стародруків. ***cyreading.blogspot.com/2012/11/blog-post.html***

18. Розворот Служебника Київ, 1620 рік

...ртїѧ ви́дѣвше оудивишасѧ,
...сходитъ ѿ землѧ на нбо.

Достойно есть блажити тѧ Бце Дво, тчеснѣйшꙋю Хе...
и славнѣйшꙋю без сравненїѧ Серафимъ.

Блажимъ тѧ вси роди Бце Дво, преблаженнꙋю и непорочнꙋю
мтрь Бга нашего.

Роди всѧ пѣсньми Бцꙋ единꙋ блажимъ.

Пресвѣтлыѧ въ благочтїи,

Апльскихъ оученій, и стыхъ ѿцъ догма
и преданій доблимъ хранителемъ, стыа
съборныѧ Апльскїа въсточныѧ Цркве,
ѡсщеннаго Каталогꙋ ѿцємъ и братїа
нашимъ, смиренный Елисей Плетенец-
кїй, Архїмандритъ Лавры Печерскїа
Кїевскїа, о Хрстѣ Гдѣ радоватисѧ.

Благодатїю всесилнаго в Трци Єдинаго
Бга, Ѿца и Сна и стго Дха, подви-
зающимсѧ намъ ѡ благочестїи стыа
Кадолическїа Апльскїа Црькви, и про-
мыслъ благъ ѡ ней творѧще, изрѧднѣ же нꙋждꙋ
дꙋшеспасителнꙋю зрѧщи, еже книги въ созиданїе
правовѣрныхъ писати, и хꙋдожествомъ тѵпогра-
фїи издаати: Сего ради споспѣшествꙋющꙋ на Гдꙋ
С в

За публікацією: Ігор Дудник. Венеціанські джерела київських стародруків. ***cyreading.blogspot.com/2012/11/blog-post.html***

Лексїконъ славенорωсскїй, и Именъ Тлъкованїе.

Пръвое Тѵпомъ Изωбразисѧ.

Въ Кіновіи Ст҃ыѧ Чудотворныѧ Лавры Печерскіѧ Кіевскіѧ. Ставропигіа Архиеп: К-польскаго Патріархи Вселен: Лѣта Бытіа Міра, зрле. ѿ Рожьства же Хва, ахкз. Кѵріопасха. Індікта, ї. Августа, ка.

Тщанїемъ, и вѣдѣнїемъ же и иждивенїемъ малѣйшаго въ Іеромонасѣхъ Памвы Берынды Протосѵнгела Θрону Іерусалимского.

А

Азъ: двое значитъ, ї єсть Славенскω Первому Писмени имѧ: а в ѧзыку Славенском мѣстоименїе, Я.

Аа: Голосъ жалованьѧ.

Аве: Двоистое число, Нихъ.

Абїе: Оуже, заразъ, вмѣтъ, скоро, вскокъ, рыхлω, прудкω. αὐτίκα, εὐθὺς.

Агъ: Голосъ жалованьѧ.

Агнецъ: Баранокъ, баранъ.

Агница: Овечка, овца.

Агнѧ: Овчатко.

Ако: Якобы.

Алканїе: Прагненье ѣдла, ѣсти хотѣнье. Чутье голоду.

Алчба: Лакнѣнье, голодность. Πεῖνα, esuritio.

Алчу: Лакну, гладомъ таю, ѣстимъ голодный, ѣсти жадаю.

Аще: Если. ἐὰν, бы. Гды бы.

Аще же: Єслиж(е)ды, єслибы, хотай, хоть, хочъ, любъ.

Аще же убо: Єслиже вѣнцъ, єслижъ тѣды. Ачъ, ачколвѣкъ.

Аще и: хотайже, а хотай.

Б

Багоръ: Φοινικὶς, шарлатовая фарба. Purpura, зри червленъ.

Багрѧница: шарлатъ, албо єдвабъ багровой фарбы. или шарлатнаѧ шата.

Бъдлїи, или Балїи, Да: в. Чаровникъ. φαρμακός, вѣщунъ, албо лѣкаръ.

Балїа: Чаровница, вѣдьма.

Балство: Лѣкарство: або отрута.

Банѧ, Крещенїе, ванна, лазнѧ, щылнѧ, ...

Баснь: Казка, байка, вымыслъ.

Баснословїе: Байка, байки повѣдаю.

Баснословъ: Байкоповѣдачъ.

Бдѣнїе: Чутье, неспанье.

Бедро: Бокъ. Бы: и.

Беззаконїе: Неправость.

Беззаконникъ: Злочинецъ. нецнота, παράνομος, бесправный. несправедливый.

Безболѣзнїе: Неболенье.

Безбѣднω: безупадку, безъ трудности, безпечнω.

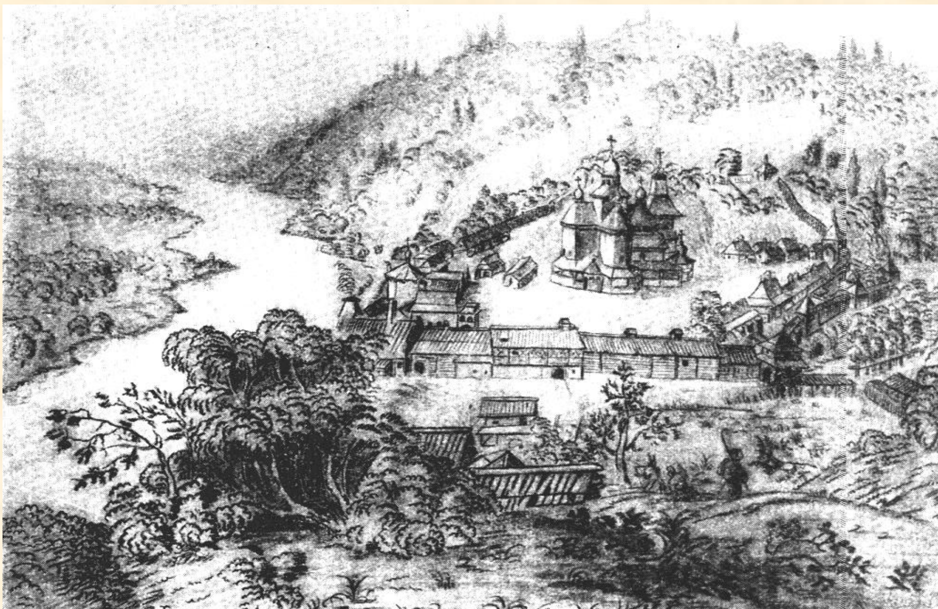
Безвѣщественнω: Лацнω, безъ затрудненѧ.

Безвременный: Невчасный.

Безвременнω: Невчасне.

---

21 серпня 1627 року в лаврській друкарні, під керівництвом Памви Беринди, побачив світ перший словник української мови

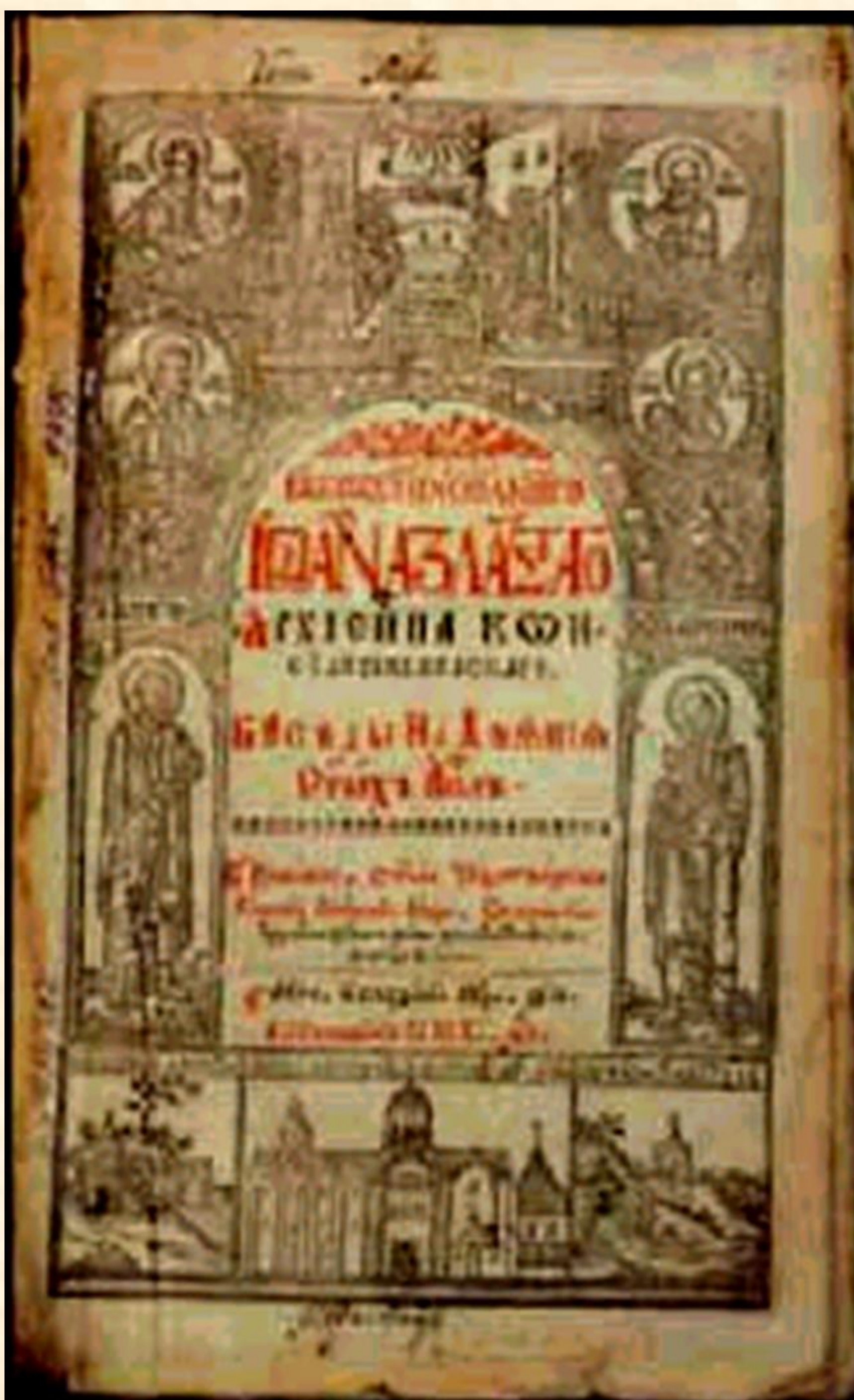
Адам ван Вестерфельд. Межигірський монастир. 1651.

Починаючи з 1660 р., коли польські війська знищили козацький монастир у Трахтемирові поблизу Переяслава, запорожці накопичували свої скарби у древньому Межигірському монастирі біля Вишгорода. Він славився видатною книгозбірнею.

Після розгрому царськими військами Запорізької Січі 4 червня 1775 р., через кілька років було ліквідовано й Межигірську обитель. Козакам, переселеним на Кубань, вдалося згодом врятувати лише деякі богослужбові книги. Кілька з них зберігалося до нашого часу в Краснодарській крайовій бібліотеці. Наступні зображення також взято з її сайту ***pushkin.kubannet.ru***.

Євангелія. Вільно, 1575. Власність Межигірського монастиря.

Іоанн Золотовустий. Бесіди на діяння святих апостолів. Друкарня Києво-Печерської Лаври, 1624. Власність Межигірського монастиря.

Зображення з сайту Краснодарської крайової бібліотеки ***pushkin.kubannet.ru***

Гоголівська Євангелія. Львів, 1644 р. Дарчий напис: *“в день Трійці Єдиної... цю книгу рекому Євангелія... купив... Євстафій Гоголь, полковник його Королівської милості Війська Запорозького, і в своє відпущення гріхів надав її до храму [Межигірського] з жоною Іриною з синами Прокопом та Іллею і цуркою Настасією”*.

Гоголь (Євстафій чи Остап) – предок славетного письменника Миколи Гоголя, сподвижник Богдана Хмельницького, полковник брацлавський, подільський чи подністрянський. У 1676 р. від польського уряду отримав титул гетьмана.

Ці книги з Межигірського монастиря також зберігалися у Краснодарській крайовій бібліотеці (***pushkin.kubannet.ru***).

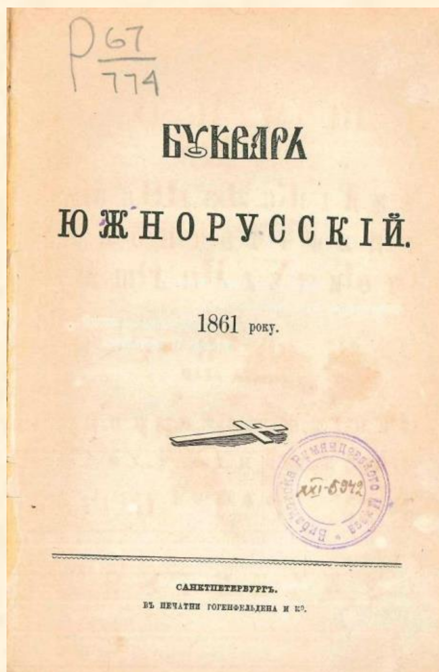
Служебник. Львів, 1691.

Євангелія. Друкарня Києво-Печерської Лаври, 1733.

Тарас Шевченко закликав до видання дешевих книжечок для просвіти народу, а також оволодів технологією гравюри, яка дозволяє тиражувати мистецькі твори

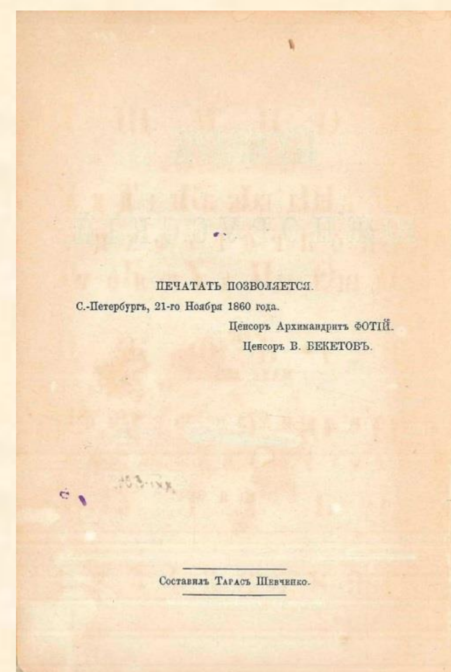

БУКВАРЬ

ЮЖНОРУССКІЙ.

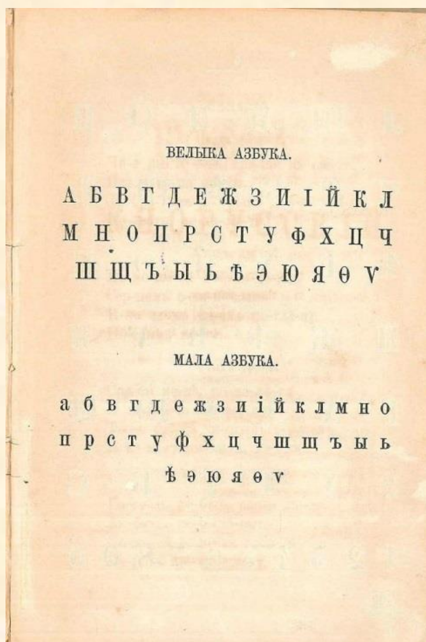
1861 року.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.
ВЪ ПЕЧАТНИ ГОГЕНФЕЛЬДЕНА И К°.

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ.
С.-Петербургъ, 21-го Ноября 1860 года.
Ценсоръ Архимандритъ ФОТІЙ.
Ценсоръ В. БЕКЕТОВЪ.

Составилъ Тарасъ Шевченко.

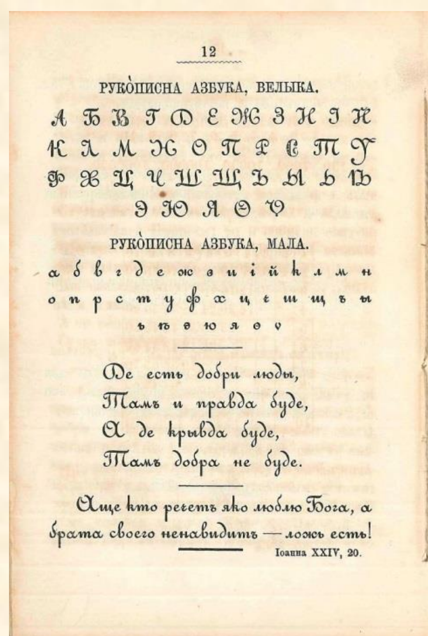

ВЕЛЫКА АЗБУКА.

А Б В Г Д Е Ж З И І Й К Л
М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч
Ш Щ Ъ Ы Ь Ѣ Э Ю Я Ѳ Ѵ

МАЛА АЗБУКА.

а б в г д е ж з и і й к л м н о
п р с т у ф х ц ч ш щ ъ ы ь
ѣ э ю я ѳ ѵ

РУКОПИСНА АЗБУКА, ВЕЛЫКА.

А Б В Г Д Е Ж З И І К
К Л М Н О П Р С Т У
Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Ѣ
Э Ю Я Ѳ Ѵ

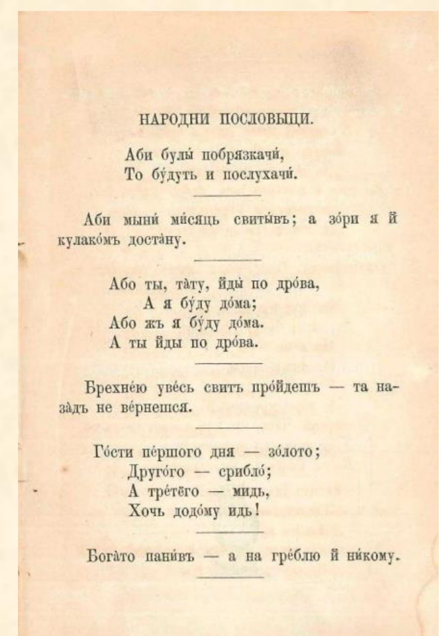
РУКОПИСНА АЗБУКА, МАЛА.

а б в г д е ж з и і й к л м н
о п р с т у ф х ц ч ш щ ъ ы
ь ѣ э ю я ѳ ѵ

Де есть добри люды,
Тамъ и правда буде,
А де крывда буде,
Тамъ добра не буде.

Аще кто речетъ яко люблю Бога, а брата своего ненавидитъ — ложь есть!

Іоанна XXIV, 20.

НАРОДНИ ПОСЛОВЫЦИ.

Аби булы побрязкачи,
То будуть и послухачи.

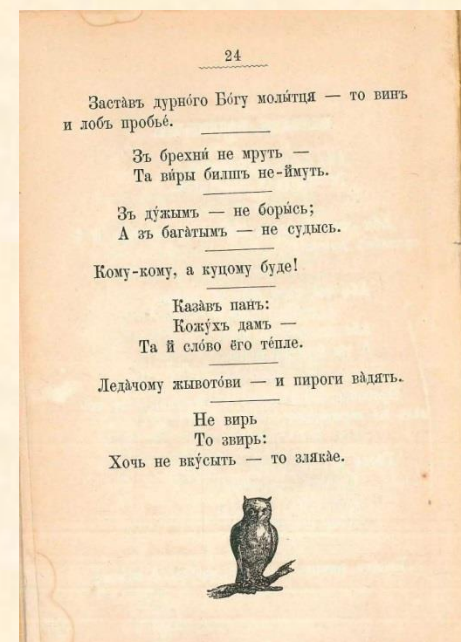
Аби мыни мисяць свитывъ; а зори я й кулакомъ достану.

Або ты, тату, йды по дрова,
А я буду дома;
Або жъ я буду дома.
А ты йды по дрова.

Брехнею увесь свитъ пройдешъ — та назадъ не вернешся.

Гости першого дня — золото;
Другого — срибло;
А третёго — мидь,
Хочь додому идь!

Богато панивъ — а на греблю й никому.

Заставъ дурного Богу молытця — то винъ и лобъ пробье.

Зъ брехни не мруть —
Та виры билшъ не-ймуть.

Зъ дужымъ — не борысь;
А зъ багатымъ — не судысь.

Кому-кому, а куцому буде!

Казавъ панъ:
Кожухъ дамъ —
Та й слово ёго тепле.

Ледачому жыvотови — и пироги вадять.

Не вирь
То звирь:
Хочь не вкусыть — то злякае.

Типографія Кіево-Печерской Лавры, съ западной стороны.

Друкарня Києво-Печерської лаври

Музей друкарства в приміщенні лаврської друкарні зберігає кілька старовинних верстатів

З кінця XIX століття на Хрещатику
була книгарня знаменитого
київського видавця Стефана Кульженка,
а друкарня була в садибі на перехресті
вулиць Пушкінської та Прорізної

КІЕВЪ
ТЕПЕРЬ и ПРЕЖДЕ

Да вѣдаютъ потомки православныхъ
Земли родной минувшую судьбу.

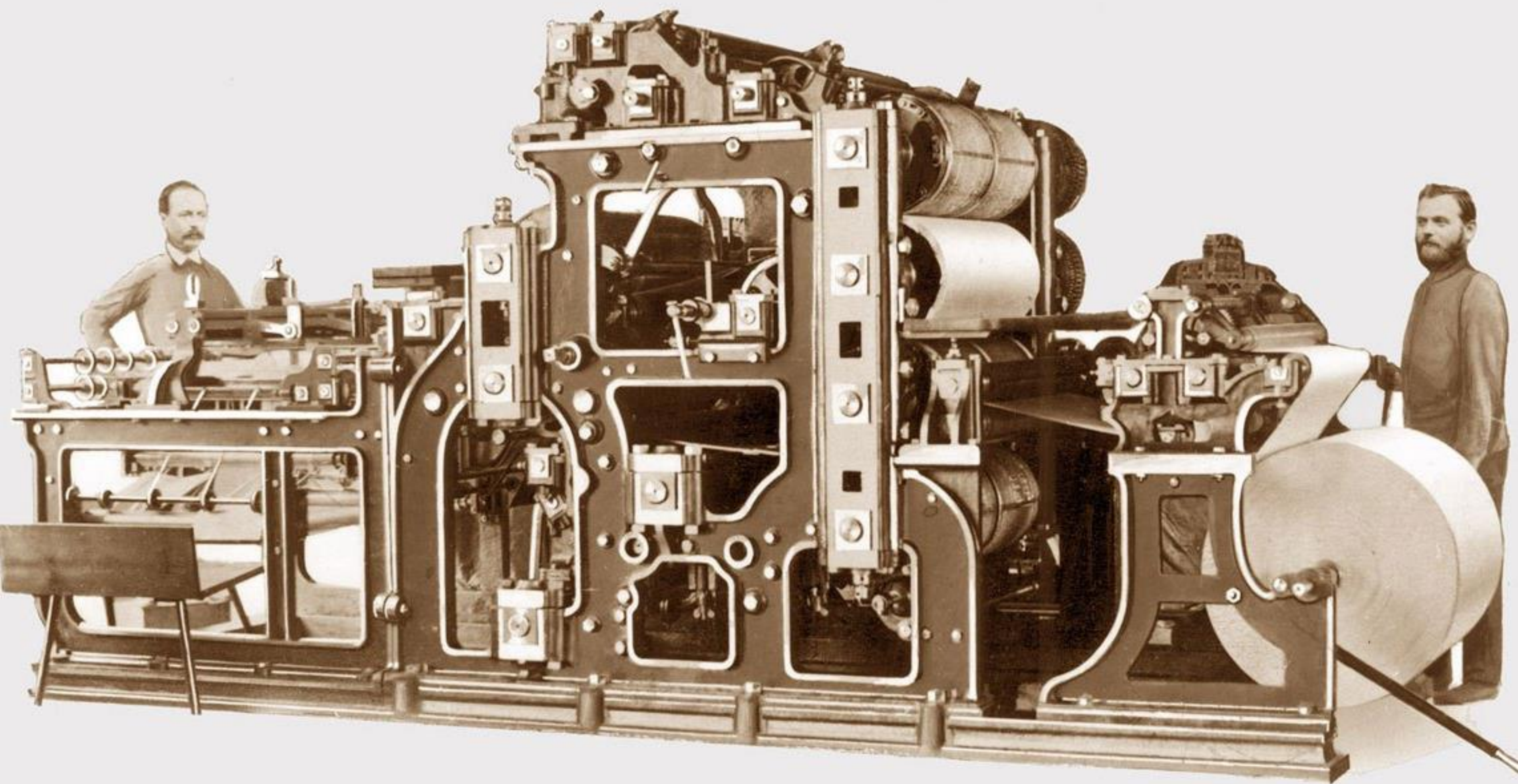
А. Пушкинъ.

Сканирование и обработка ООО КУПОЛА. Использованы экземпляры С.П.Соколова и А.А.Меняйло

В друкарні Кульженка було видано
один з перших путівників по Києву

Пріемная зала фотографіи С. В. Кульженко.

Перша офсетна машина, 1904

Санкт-Петербург. Цех ручного набору друкарні популярного журналу «Нива», 1904

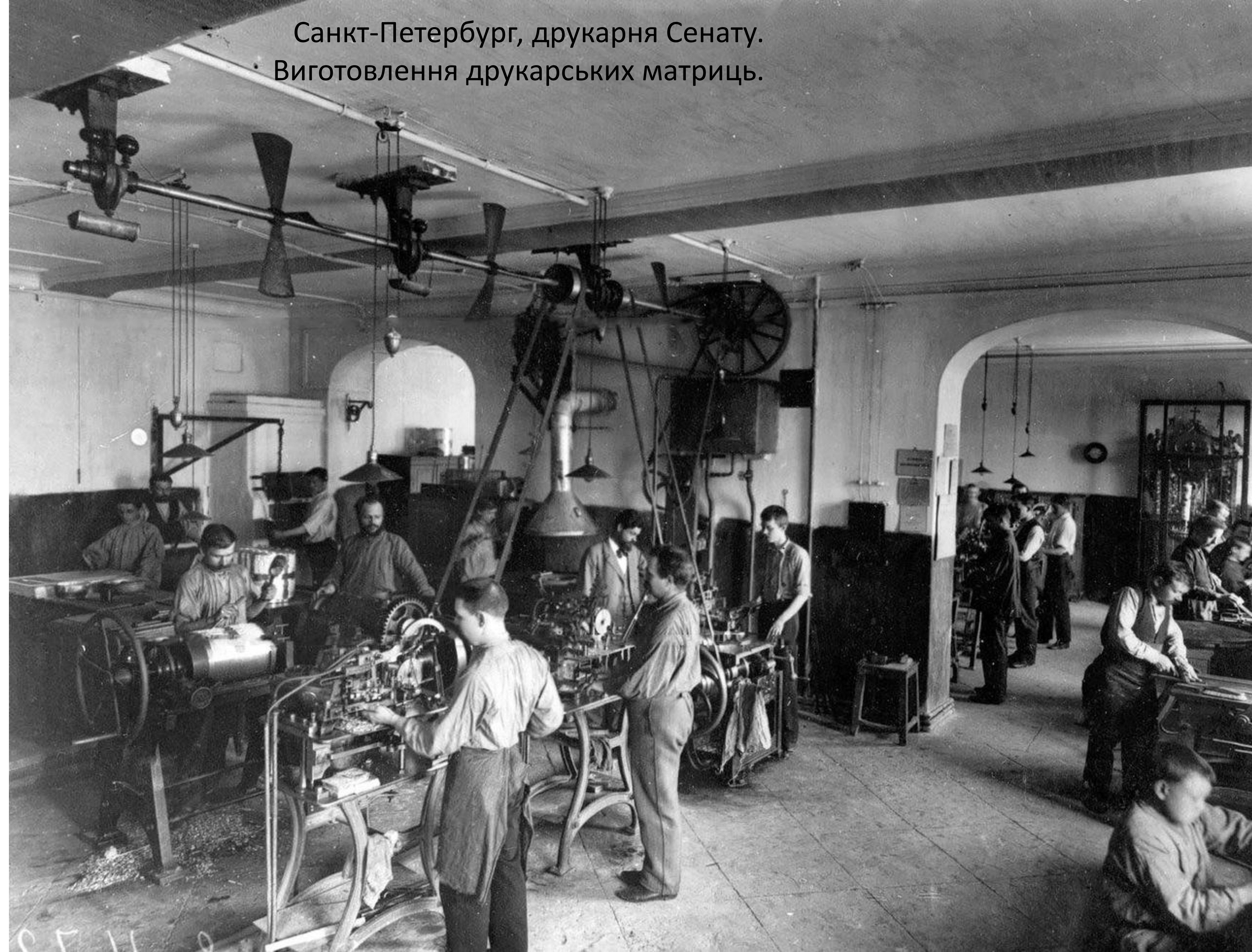
Москва. Друкарня «Русского слова»

Санкт-Петербург, друкарня Сенату. Музейний експонат – верстат 18-го століття, часів Петра I

Санкт-Петербург,
друкарня Сенату.
Набірне відділення.

Санкт-Петербург,
друкарня Сенату.
Коректорське відділення.

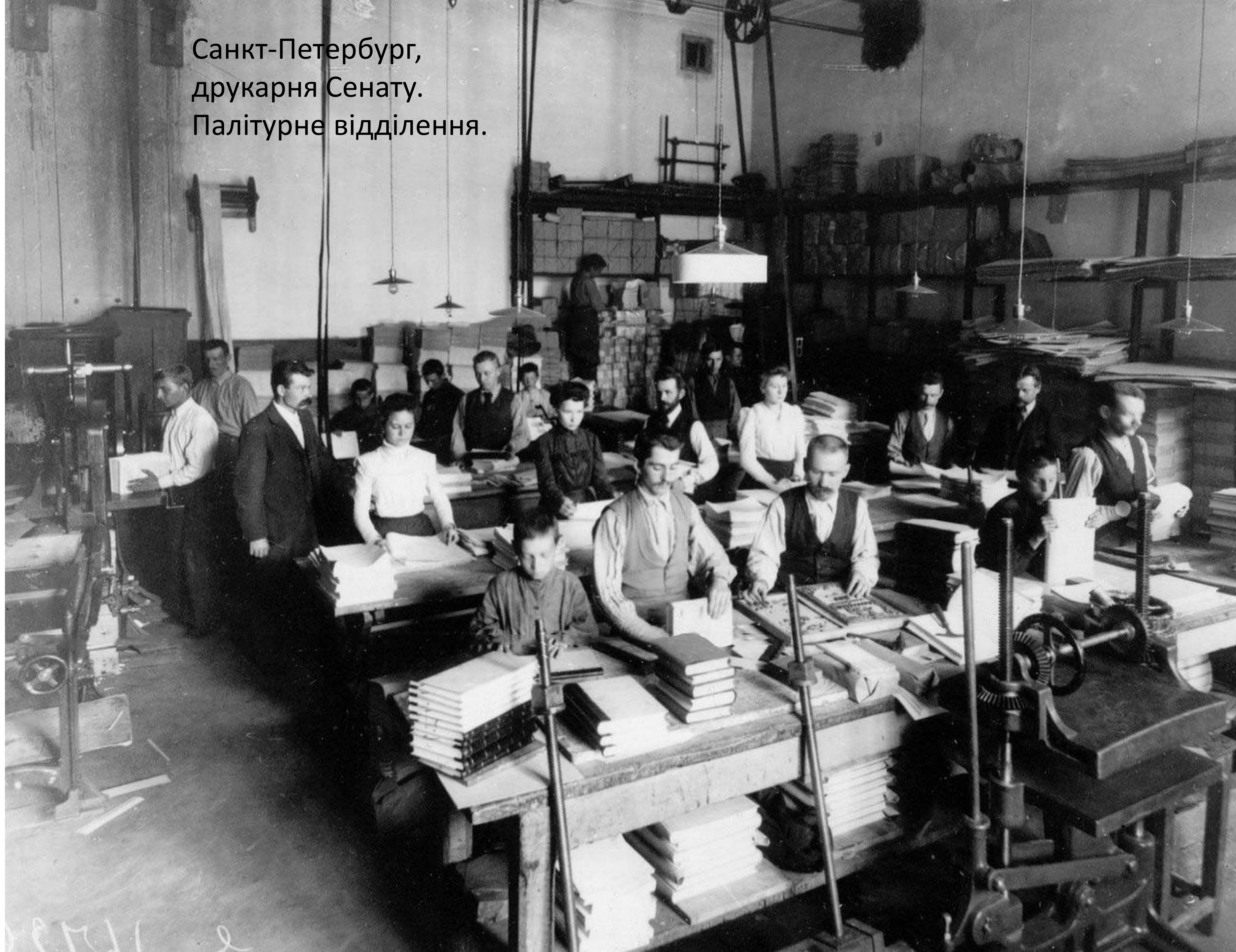

Санкт-Петербург, друкарня Сенату.
Виготовлення друкарських матриць.

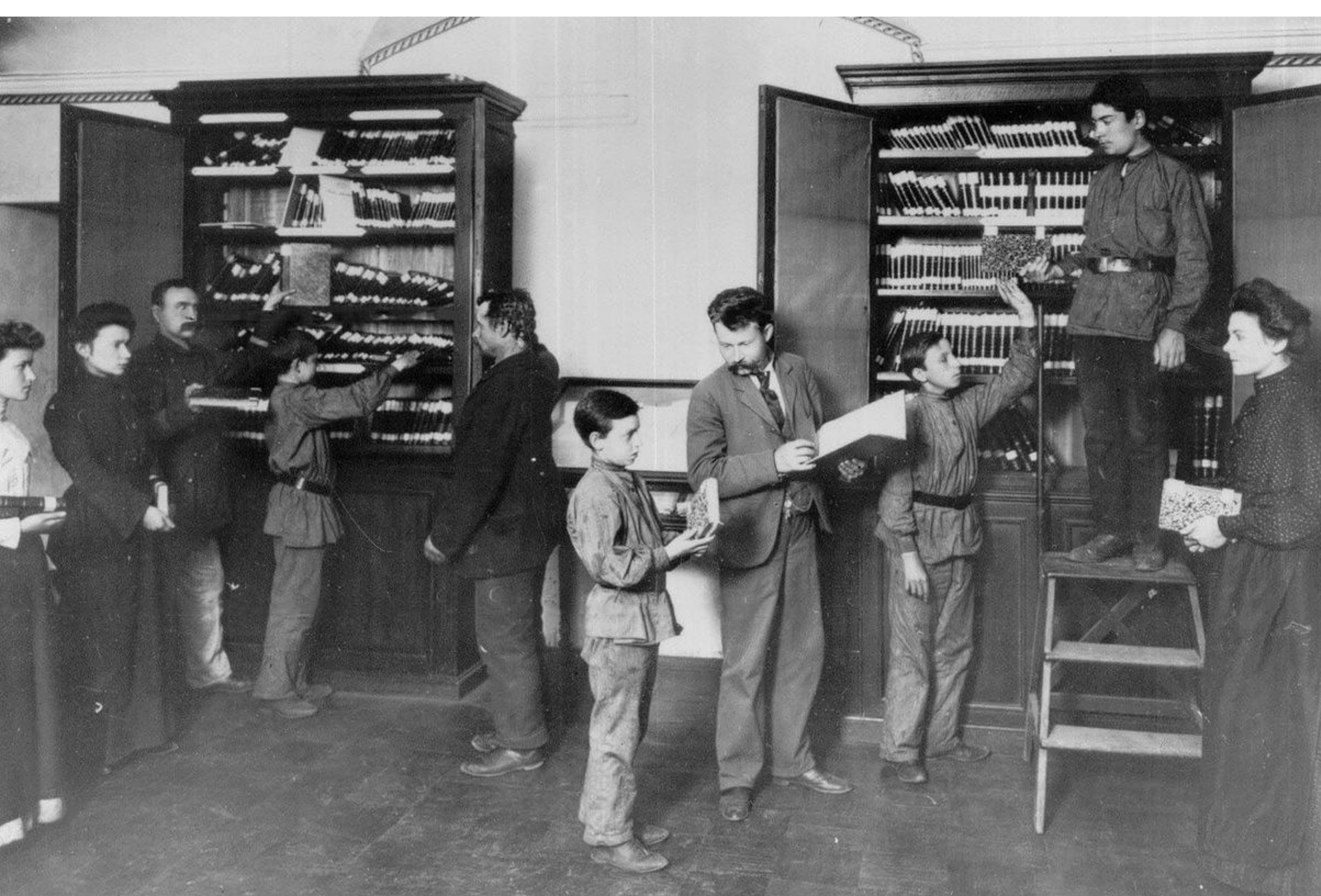

Санкт-Петербург,
друкарня Сенату.
Друкарське відділення.

Санкт-Петербург,
друкарня Сенату.
Друкарське відділення.

Санкт-Петербург,
друкарня Сенату.
Палітурне відділення.

Санкт-Петербург, друкарня Сенату. Перегляд готової продукції.

Санкт-Петербург,
друкарня Сенату.
Склад готової продукції.

Санкт-Петербург, залізнична друкарня,
набірне відділення

Санкт-Петербург, залізнична друкарня,
друкарське відділення

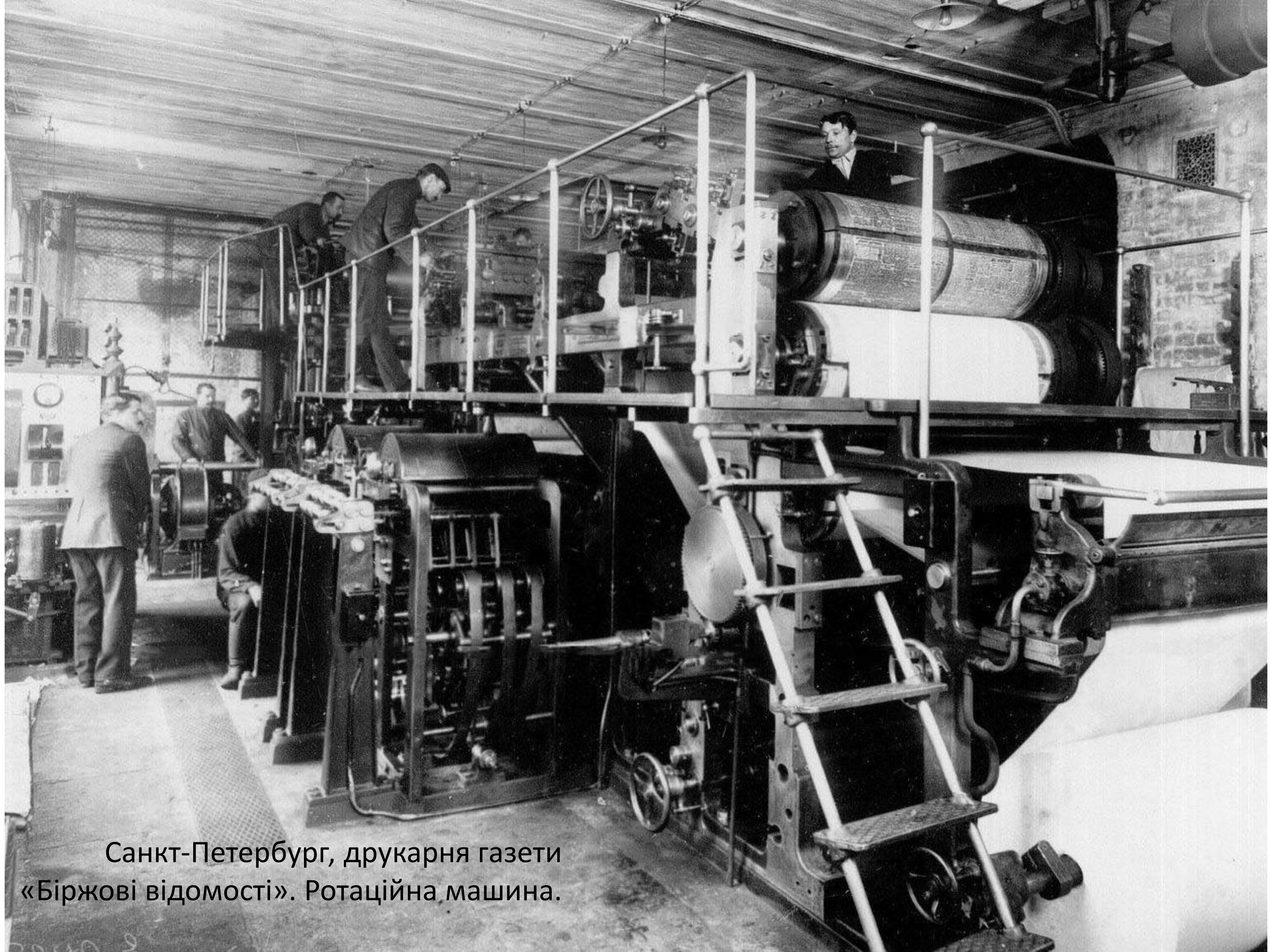

Санкт-Петербург,
залізнична друкарня,
друкарське відділення

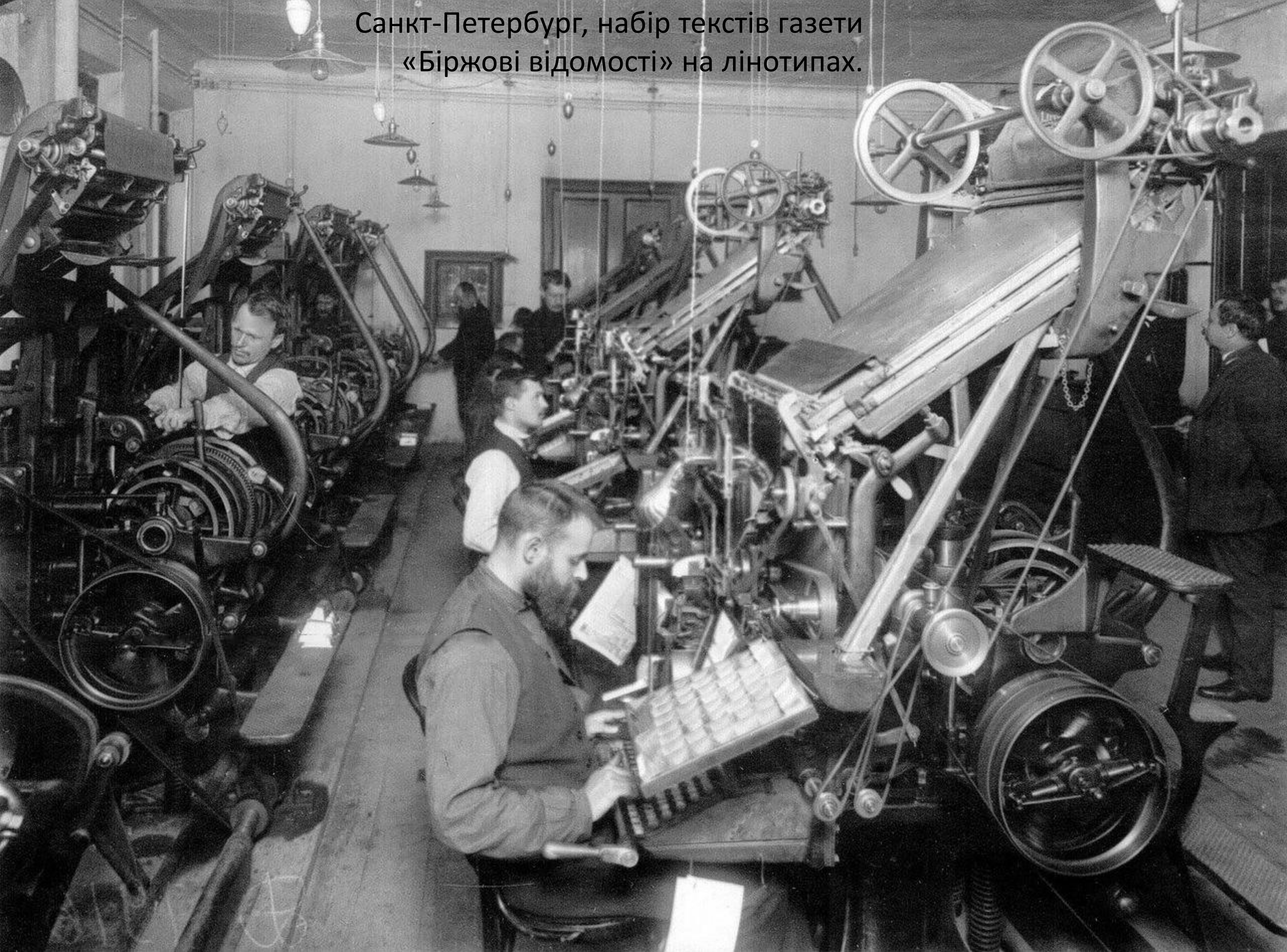
Санкт-Петербург, залізнична друкарня, брошурувальне відділення

Санкт-Петербург,
залізнична друкарня,
брошурувальне відділення

Санкт-Петербург, друкарня газети «Біржові відомості». Ротаційна машина.

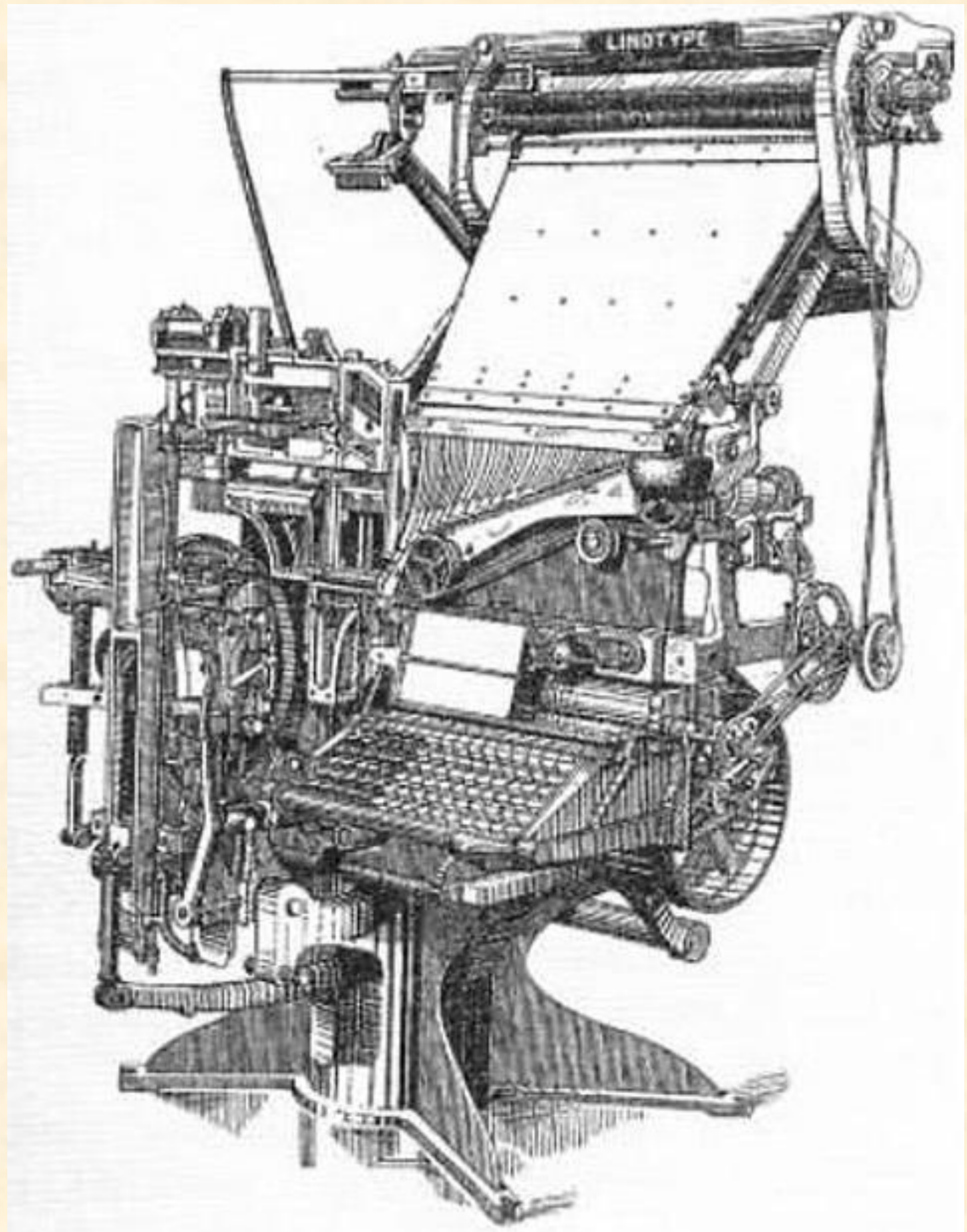
Санкт-Петербург, набір текстів газети «Біржові відомості» на лінотипах.

Для пришвидшення й здешевлення підготовки видань було створено **набірні машини**.

Подібна техніка, давно виведена з експлуатації, експонувалася біля офісів друкарської фірми “Бліц-інформ” у Києві на початку XXI століття

*На малюнку – **лінотип** (Linotype, 1884), що відливав у металі рядки набраного тексту*

Одна з сучасних фірм, що виробляє видавниче устаткування, називається Linotype Hell, себто “Пекло лінотипів”

Елена НАСЫРОВА, главный редактор издательства «Варто»:
В Киеве в 1880-е годы выходила газета "Заря", официальным редактором-издателем которой был П.А.Андреевский… В одной из статей он попытался описать Киев через 100 лет, и надо заметить, что угадал совсем немного. Но две вещи мне показались почти соответствующими нашему сегодня: многоэтажная застройка центра города и компьютерный набор газетного материала: *"Я занимал небольшую комнатку на 24-м этаже в доме правнука Фрометта, на той же Бульварной улице. Внизу помещалась аптека, существующая более ста лет, как гласила вывеска. Высота моего помещения не должна удивлять, ибо даже 30-ти этажные дома вовсе не в диковинку в нашем городе"*
"Типографские машины были настолько усовершенствованы, что для того чтобы набрать целый номер, наборщица садилась за фортепьяно, клала на пюпитр исписанную тетрадь и играла не более часу какую-то музыку. Мелодии варьировались, конечно, смотря по тону и направлению газеты. Кончив музыку, пианистка с задней доски инструмента снимала отпечатанный листок готовой газеты, который уже копировальным аппаратом размножался в тысячи экземпляров".

На фото 1892 года дом аптекаря Фрометта на Бульварной улице. Сейчас бульвар Шевченко 36-А, и аптека на месте. Только на месте памятника графу Бобринскому возвышается бронзовый Щорс.

Друкарня Лубківського в Києві, напроти оперного театру, на Фундуклеївській, 19 (нині вул. Хмельницького).

До революції друкувалась газета "Киевская мысль", а опісля – "Пролетарська правда", "Київський комуніст" тощо.

Реклама Ленгиз 20-х годов –
художник Александр Родченко (1891-1956),
фотопортрет Лилии Брик (1891-1978)

Книжковий базар біля Оперного театру на початку 1930-х років
Напроти була книгарня “Ноти-філателія”

Жовтень 1957 р., традиційний книжковий ярмарок на площі Калініна. Вдалині по центру знімка – будинок старого поштамту. Після переїзду пошти в новий великий будинок тут оселився ресторан «Столичний», кілька великих кафе-кондитерських та безліч установ, серед яких, зокрема, Мінекології, Мінлісгосп тощо

6 жовтня 1959

2 липня 1973 р. Книжковий базар
на площі Калініна, як тоді
називався Майдан Незалежності

Фото Сергія П'ятерикова. Київ

Анатолій Базилевич (1926-2005) – його ім’я пов'язують у першу чергу з ілюстраціями до "Енеїди" Івана Котляревского, над якими працював у 1960-70 роках

Усна літературна творчість та **інсценізації** творів існували задовго до появи писаної літератури. Цю традицію було оновлено наприкінці XIX століття, з появою звукозапису. Почалося видання **звукових книг**, у тому числі цілих спектаклів. Ще більшої популярності “**театр перед мікрофоном**” набув з появою масового радіомовлення. Озвучуються не лише художні твори, але також промови політиків, підручники іноземних мов та інші навчальні посібники

В первый день, когда над миром новым
Бог склонял лицо своё, тогда
Солнце останавливали словом,
Словом разрушали города
.....

А для низкой жизни были числа,
Как домашний, подъяремный скот,
Потому что все оттенки смысла
Умное число передаёт

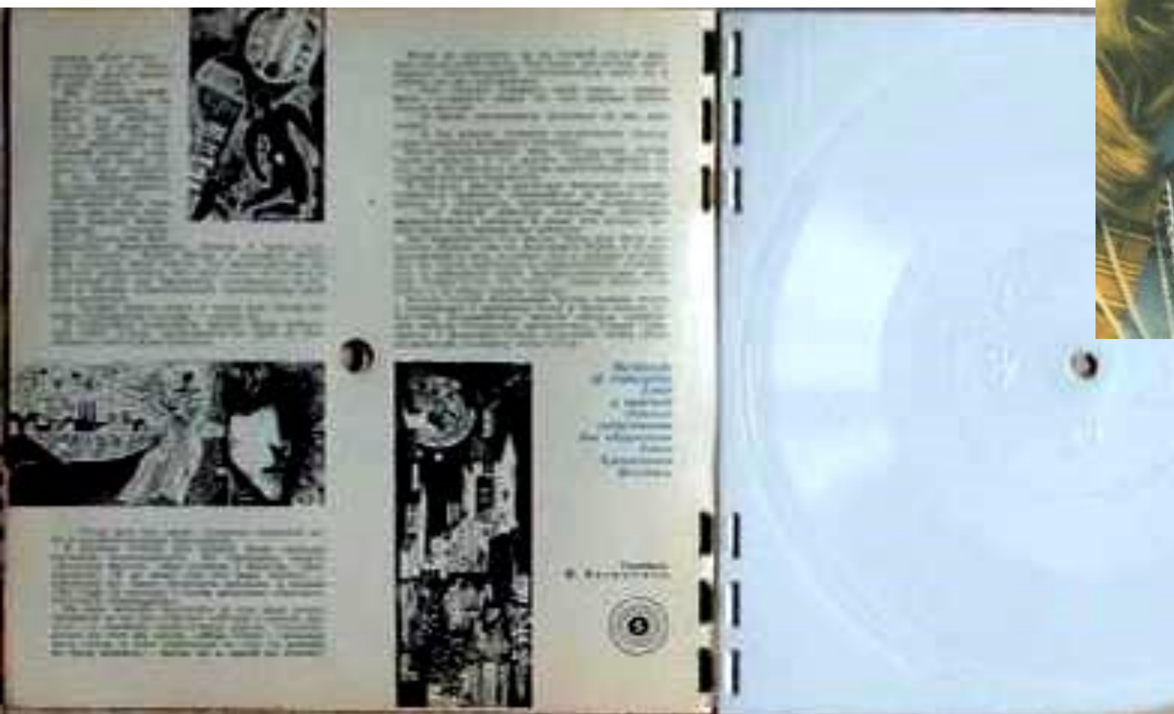
Николай Гумилёв

Підкреслимо визначальні риси е-видань:

- з кінця XIX століття започатковано мультимедійність у звукозаписах та кінострічках,
- з середини XX століття електронні носії – магнітні плівки, мережі радіо, телебачення, Інтернет забезпечили швидке й дешеве тиражування творів,
- з кінця XX століття оцифрування забезпечило гнучку зміну форматів видань, регулярне оновлення та інтерактивну взаємодію з користувачами,
- з 1990-х років для кодування логічних структур використовують гіпертекстові посилання,
- якщо інформаційна сировина готується не лише для перегляду чи прослуховування, а для подальшої обробки, складного використання в інформаційних системах, розміщення в базах даних, то її піддають ретельному попередньому аналізу, розмітці тегами, структуруванню, сортуванню, переформатуванню. Зображення векторизують, тексти переводять у формат XML тощо.

Предтеча сучасних мультимедійних **е-видань** - популярний журнал “Кругозор”, який у 1964–91 роках продукували московське видавництво “Правда” і Всесоюзна студія грамзапису: частина його сторінок являла собою гнучкі грамплатівки зі звукозаписами

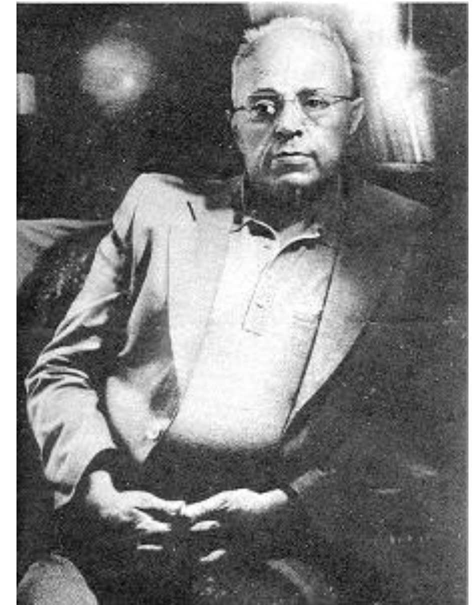

КАРЕЛ ЧАПЕК
9.1.1890 – 25.12.1938

Значний внесок у осмислення доби **Науково-технічної революції** зробили славетні письменники – чех Карел Чапек, який винайшов слово “робот”, і поляк Станіслав Лем, який написав цілий цикл – “Казки роботів”.

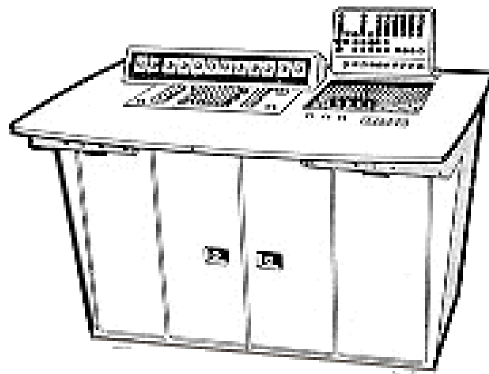
СТАНІСЛАВ ЛЕМ
12.9.1921 – 27.03.2006

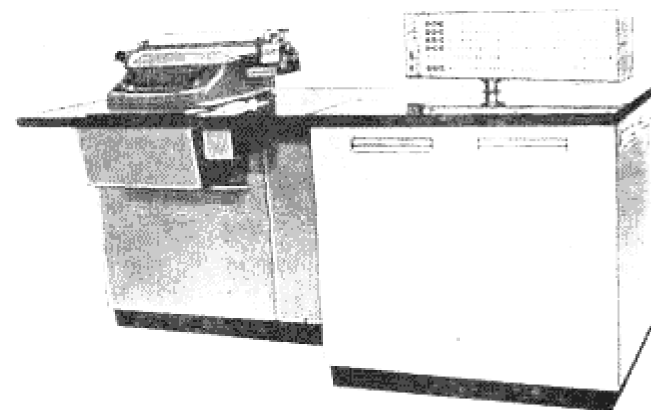

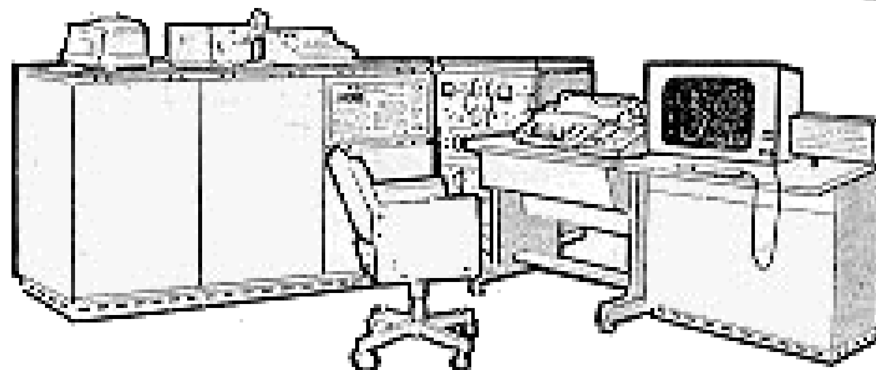
Станіслав Лем – нащадок карпатських лемків, уродженець Львова (німецьку назву Лемберг жартома можна трактувати як “місто Лема” ;-). Він став найбільш видаваним у світі польським письменником, майже так само відомим, як його земляк і ровесник Папа Римський Іван Павло II

Віктор Глушков (1923-1982)

Під керівництвом засновника Кібернетичного центру АН УРСР академіка Віктора Глушкова у Києві були створені і серійно вироблялися оригінальні електронно-обчислювальні машини: “Промінь” (1962), МИР (1965), МИР-2 (1968). Був такий сумний жарт: “Радянські мікросхеми – найбільші у світі, у них крім ніжок є ще й ручки для переноски”.

У 1969 р. в Радянському Союзі на урядовому рівні було прийнято постанову про згортання власних розробок ІТ і незаконне копіювання американських конструкцій. Це стало визнанням технологічної поразки у Холодній війні

XEROX®

Xerox 914 - кращий копіювальний апарат 1959 року

Корпорація **XEROX**, заснована у 1906 році, до середини XX століття спеціалізувалася на виробництві фотоматеріалів. Протягом 50-х років налагодила виробництво **електрокопіювальних апаратів**, і в 60-ті роки здобула у цій галузі всесвітню славу і значні прибутки.

З 1969 року виробляла оригінальні комп'ютери, з 1971 – винайдені у XEROX **лазерні принтери**.

У 1973 році молодими дослідниками XEROX, за взірцями радіолокаційного обладнання, створено прототипи сучасних “**персоналок**”, оснащені:

✓дисплеями з графічним інтерфейсом,

✓прообразом графічного маніпулятора “миша”,

✓мережею обміну даних.

Було також розроблено перший **е-папір**, який через 30 років став основою **е-читалок**.

Консервативне керівництво Xerox вважало, що ці розробки не мають ринкових перспектив, відтак новації були успішно запроваджені фірмою **Apple**

Назва та логотип компанії Apple породили чимало асоціацій та легенд.

Після драматичних ринкових колізій, у 1984 році компанія вийшла на ринок з революційним на той час ПК **McIntosh** (назва популярного сорту яблук), з **графічним інтерфейсом, мишею, лазерним принтером та програмним забезпеченням для верстки і дизайну**. Ці новації дозволили не кодувати форму видань, а безпосередньо зображати їх на екрані, започаткувавши галузь **настільних видавничих систем** – Desktop Publishing (DTP)

З 1980-х років першим широко доступним портативним **цифровим носієм інформації** стали дискети.
У Києві протягом 90-х років на дискетах розповсюджувався чи не перший радянський **цифровий щомісячник “Софтпанорама”**, який крім суто фахової кібернетичної тематики приділяв увагу також соціальним проблемам і художній літературі.

Дискети було винайдено в IBM у 1971 році, як “гібрид” грамплатівки і магнітної стрічки. На фото – дискети діаметром 8”, 5.25” та 3.5” (SONY, 1982)

Еволюція дискет наочно ілюструє прогрес популярних носіїв інформації:

Роки впровадження	Розмір дюйми	Розмір мм	Місткість Кбайт
1971-75	8”	200	80-1000
1976-84	5.25”	130	110-1200
1982-91	3.5”	90	360-2800

Перші в Радянському Союзі епізодичні підключення до Інтернету були здійснені на початку 80-х років московськими вченими. У 1990 році, в зв'язку з розрядкою міжнародної напруженості і горбачовською гласністю, до Інтернету почали ширше приєднуватися радянські наукові заклади, зокрема Інститут атомної енергії імені Курчатова, який очолював міжнародну співпрацю з “чорнобильської” проблематики, а також київський науковий центр “Технософт”. Було створено радянську адресну доменну зону **su** – Soviet Union.

Тоталітарна влада недаремно обмежувала розвиток інформатики – під час путчу ГКЧП у серпні 1991 року **е-пошта** підтримувала зв’язок із захопленою військами Москвою. Міжнародне спілкування значно полегшилося після розпаду Радянського Союзу, але разом з тим прийшли нові загрози й труднощі.

1994 року московський 27-річний кібернетик Максим **Мошков** започаткував сайт **lib.ru**. Ставши одною з найбільших у світі загальнодоступних мережних бібліотек, цей портал понині лишається лідером приватних некомерційних проектів, що наповнюються методом толоки, себто “народної будови”

Максим Мошков

В середині XX століття в мережах передачі даних з'явилися великі текстові файли – прототипи **е-книг**. **Електронні видавничі технології** поширились у 90-ті роки.

1995 року американець Джефф Безос створив одну з перших Інтернет-книгарень **Amazon.com**. 1998 року компанія почала торгівлю музичними записами та відеопродукцією, згодом також іншими товарами, і стала найбільшою Інтернет-крамницею, а Безос – одним з найбагатших підприємців світу.

Тим часом на ринку з'являється все більше портативних "гаджетів" які відзначаються тривалим часом автономної роботи, підтримкою різних форматів даних, зв'язком з е-крамницями. **Пристрої для читання е-книг** оснащують економічними екранами, які не втомлюють зір

amazon.com

iPad та Amazon Kindle

Створено пристрої для сканування фотоплівок, оцифрування аналогових звукозаписів тощо. Швидкісні сканери автоматично гортають сторінки книг. Спеціальне програмне забезпечення допомагає фахівцям очистити дані від перешкод, каталогізувати і супроводжувати електронні архіви.

Зі зміною поколінь інформаційної техніки доводиться також переносити дані на нові, ефективніші носії. Адже нині зі старої 5-дюймової дискети не так просто прочитати навіть дуже цінну інформацію

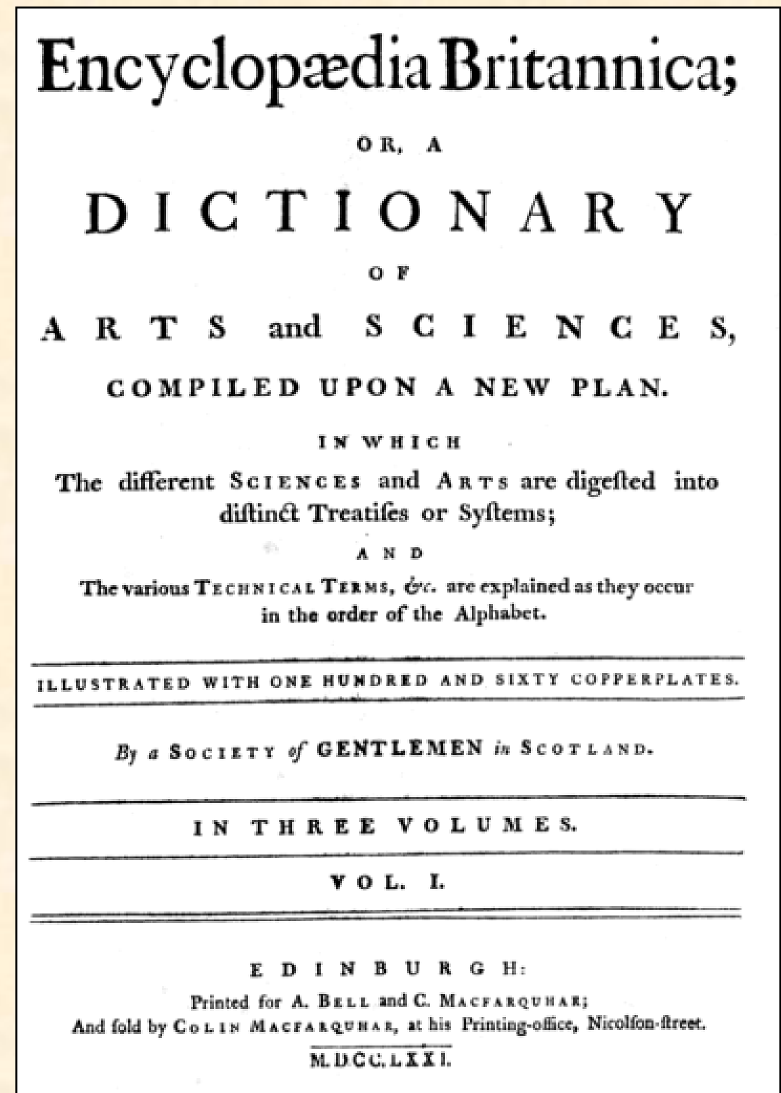

Найстаріша та найавторитетніша англомовна "Енциклопедія Британіка" видається з 1768 року. Її творчий колектив налічує близько 4000 авторів та редакторів, серед яких десятки нобеліатів.

У 1994 році вперше видано е-версію на дисках, вартістю 2000 $, та у Мережі (доступ платний). У 1997 році навіть спробували повністю перейти на е-видання.

Проте нинішнє 15-те видання все-таки доступне у друкованому вигляді, вартістю близько 1400 $: 32 томи, близько 32 тис. сторінок, понад 65 тис. статей, 24 тис. фото, ілюстрацій та карт.

Е-версія (120 тис. статей, близько 44 млн. слів) доступна на дисках та постійно оновлюється в Інтернеті: річна підписка на повнотекстовий доступ коштує 60 $.

Encyclopædia Britannica;

OR, A

DICTIONARY

OF

ARTS and SCIENCES,

COMPILED UPON A NEW PLAN.

IN WHICH

The different SCIENCES and ARTS are digeſted into diſtinct Treatiſes or Syſtems;

AND

The various TECHNICAL TERMS, &c. are explained as they occur in the order of the Alphabet.

ILLUSTRATED WITH ONE HUNDRED AND SIXTY COPPERPLATES.

By a SOCIETY of GENTLEMEN in SCOTLAND.

IN THREE VOLUMES.

VOL. I.

EDINBURGH:

Printed for A. BELL and C. MACFARQUHAR;

And ſold by COLIN MACFARQUHAR, at his Printing-office, Nicolſon-ſtreet.

M.DCC.LXXI.

З 2008 року, за дотримання ряду вимог, підписчики навіть можуть прийняти участь у редагуванні змісту

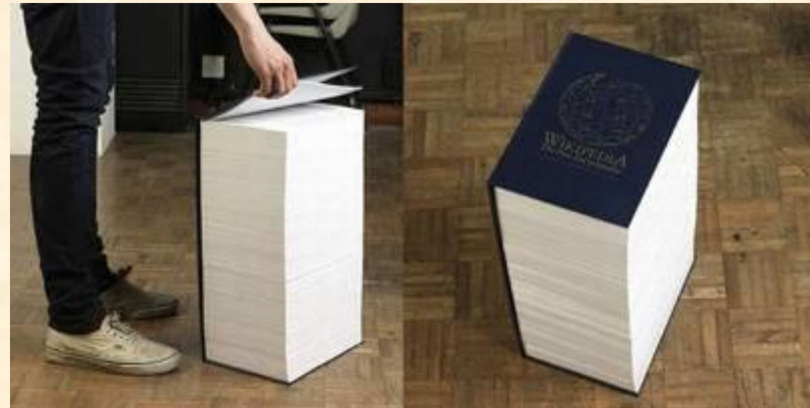
Бурхливе наповнення Інтернету протирічивою соціальною інформацією потребує оперативної верифікації опублікованих матеріалів голосуванням компетентніших читачів. **Технологією wiki** користується все більша кількість Інтернет-ресурсів.

У 2001 році було запущено багатомовну Інтернет-енциклопедію **Wikipedia**, яка поповнюється користувачами методом толоки. Втім, консенсус не гарантує досягнення істини. Зокрема, численні агресивні противники української культури нищать, псують чи фальсифікують відомості щодо історії України

Вікіпедія українською мовою за кількістю статей входить у першу двадцятку поміж 271 вікіпедій різними мовами світу, серед слов'яномовних вікіпедій посідає третє місце і стала найбільшою україномовною базою знань. У квітні 2010 р. кількість статей перевершила 200 тисяч – учетверо більше, ніж у дванадцятитомній Українській радянській енциклопедії 1974–85 років.

Щомісяця близько 20 млн. користувачів переглядають її сторінки; це на 40% більше, ніж рік тому. Останнім часом її користувачі щодоби створюють близько 200 нових статей та роблять понад 5 тисяч редакторських правок.

Накопичення новацій спричиняє зміну виробництва і світогляду а також соціальні зміни й потрясіння. Комусь вони подобаються, а комусь заважають, як невправному танцівникові заважають деякі частини тіла.

Останніми роками Україна втратила чимало культурних і науково-технічних досягнень. Тим часом, чимало наших земляків все ще застерігають проти інформатизації суспільства, вбачаючи у ній навіть загрозу національній духовності. Мимоволі згадаєш персонажа байки, що засуджував окуляри, не зумівши належним чином ними скористатися

Вічно актуальна байка Івана Крилова “Мавпа й окуляри” висміює ледачий неосвічений консерватизм

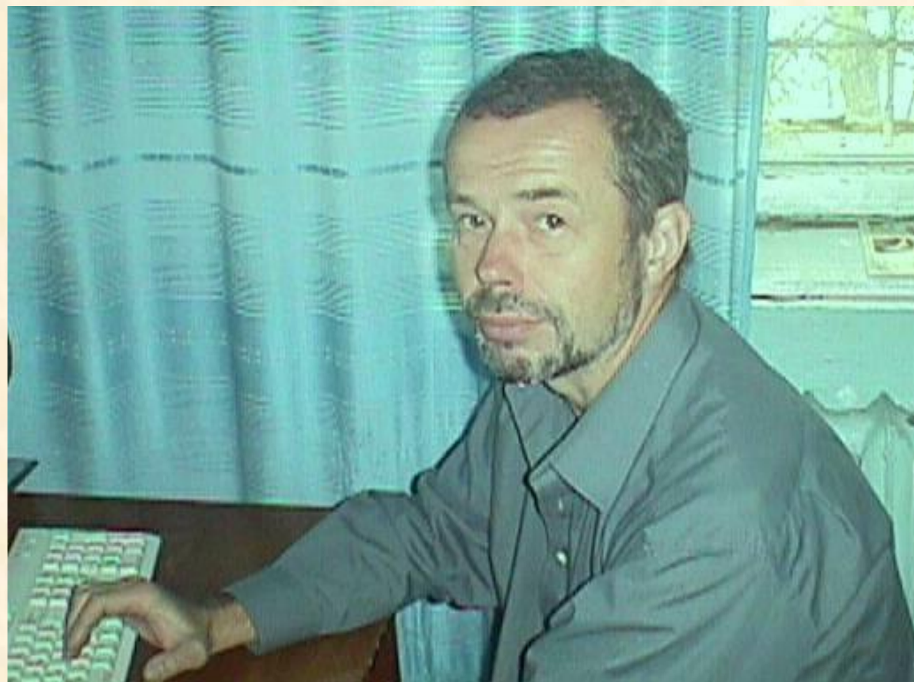
Використано відомості з підручника: *Микола Тимошик. Історія видавничої справи. К.: 2003.*

Матеріали з сайтів Ігоря Дудника,
Національної бібліотеки України
імені Володимира Вернадського ***nbuv.gov.ua***
та “Русское письмо” ***character.webzone.ru***

Ржавіє золото, і зотліває сталь,
І мармур кришиться –
до смерті все готово.
Всього тривкіше на землі – печаль,
А довговічніш – царственнеє Слово.

А. Ахматова (Горенко), 1945
переклад В. Лисенка

Валерій Лисенко – веб-майстер офіційного сайту Чорнобильської зони. Чорнобиль, 2003 рік

Приватний Інтернет-проект “1000-ліття української культури” **1000years.uazone.net**